

**Constitutional
Federalism
Institute**

INCREMENTALISM

**ဖွဲ့စည်းပုံခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရာတွင် စဉ်းစားနိုင်သောချဉ်းကပ်မှုတစ်ခု/
ကပြုစုခြင်း၊ ဖြည်းဖြည်းချင်းပြောင်းလဲမှုပါ**

ကျိကျဲတမံလၢတၢ်ထၢန့ၢ်ဆိကမိၣ်အီၤသ့လၢ တၢ်တ့ထီၣ် တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ် - တၢ်ဆိတလဲကယီကယီသန့ (Incrementation)

November 2023

Copyrights

The authors, along with the organization and donor that enabled this research, reserve the right to associate their names with this document in the future. You are free to share and distribute as long as you give appropriate reference to the source (and potentially authors in the future), but you may not use it for commercial purposes or make any changes to the work.

တၢ်ကတိၤဆၢန့ၢ်

တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ် ကျဲၤယူၤကျဲၤဖိဝဲ တၢ်စိတၢ်ကမိၤလၢ တၢ်ဟ့ၣ်လီၤဆူထံၣ်ကိၢ်အဂီၢ်ခိၣ်သ့ၣ် တဖၣ် ခိဖျိ တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဟံးပနီၣ် ထံၣ်ကိၢ်အထူၣ်တဖၣ် ဒီး ဒီးထံၣ်ကိၢ်အတၢ်ပၤဆၢသုးကျဲၤဝဲၤကျိၤကရၢတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တကးဒီးဘၣ် တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ် မ့ၢ်ဝဲ ထံၣ်ကိၢ်တဘျီအက့ၢ်အဂီၤ လၢအဘၣ်ထွဲဒီးပုၤကိးဂၤ ဒီးပုၤတဝၢတဖုလၢ အနဲၣ်ဖျါထီၣ်စ့ၢ်ကိး ထံၣ်ကိၢ်ဝဲန့ၣ်အတၢ်ဟံးလုၢ်ဟံးပုၤတဖၣ် အတၢ်ဟံးဖျါထီၣ်အဖိးသဲးတမံၤ န့ၣ်လီၤ (Lerner, 2011). တၢ်န့ၣ်အဖိခိၣ် ခိဖျိလၢတၢ်ကွဲးန့ၣ်ထၢန့ၣ်ယၢ် ဂံၢ်ခိၣ်ထံးတၢ်ခွဲးတၢ်ယၢ် လၢထံၣ်ကိၢ်ဖိခဲလၢ် ကြးဒီးန့ၢ်ဝဲ တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ် အပူၤအယိ တၢ်ဒိသဒါယၢ် တၢ်မၤကမၢ်ထံၣ်ကိၢ်ဖိတဖၣ် အဂီၢ်ခိၣ်ထံး ပုၤကူပုၤကညီအခွဲးအယၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်ဟံးထံၣ်နီၤဖးအိၤန့ၣ် လၢ တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ် အပူၤ တၢ်ကွဲးန့ၣ်ထၢန့ၣ်ယၢ် တၢ်နီၤဖးဆိးကါထံၣ်ကိၢ်အတၢ်ပၤတၢ်ပြးခိၣ်သ့ၣ်, ပဒိၣ်အတၢ်ပၤတၢ်ပြးဝဲၤကျိၤကရၢတဖၣ် အတၢ် သ့ၣ်ထီၣ်အက့ၢ်အဂီၤ, တၢ်အုၣ်ကိၤထံၣ်ကိၢ်ဖိတဖၣ် အဂီၢ်ခိၣ်ထံးပုၤကူပုၤကညီခွဲးယၢ်တဖၣ်, ထံၣ်ကိၢ်အက့ၢ်ဂီၤပနီၣ် တဖၣ်, တၢ်ဘျၢလၢအဘၣ်ပးဒီးကျိၣ်တဖၣ် ဒီးထံၣ်ကိၢ်ဒီးတၢ်ဘျၢတၢ်ဘၢအတၢ်ဘၣ်ထွဲတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. (Lerner, 2011).

တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ် ဒီးအမူဒါတဖၣ်အပူၤ တၢ်အကါဒိၣ်မ့ၢ်ဝဲ ကျဲၤလၢကဒုးအိၣ်ထီၣ် ထံၣ်ကိၢ်အတၢ်ပၤတၢ်ပြးကရၢတဖၣ် (တၢ်ပၤတၢ်ပြး, တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်သဲး, တၢ်စံၣ်ညီၣ်တဲာ် ဒ်န့ၣ်တဖၣ်) ဒ်လဲၣ်, တၢ်ကဆိးကါထံၣ်ကိၢ်တၢ်စိတၢ်ကမိၤ လၢအဖိခိၣ်အဖိလၢ်, ကပၤဆူကပၤဒ်လဲၣ်ဒီး အဂၤတကပၤန့ၣ် တၢ်ကွၢ်ကပၤကွံာ် ‘ဂံၢ်ခိၣ်ထံးသနူတဖၣ်’ လၢအမ့ၢ် နီၣ်ထီၣ်အပတီၢ်တဖၣ်, တၢ်ဟံးလုၢ်ဟံးပုၤတဖၣ်, တၢ်ဟံးပနီၣ်ထံၣ်ကိၢ်အတၢ်ဟဲအိၣ်ထီၣ် တသ့ဘၣ်န့ၣ်လီၤ.

ထံၣ်ကိၢ်တဖၣ် လၢအိၣ်ဒီးပုၤတဝၢတဖၣ်လၢအိၣ်ဒီး တၢ်လီၤဆီလိာ်သးအိၣ်အါမံၤ ဒီးလဲၤခိဖျိတ့ၢ်ဘၣ် ထံၣ်ကိၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ဘၣ်ဂံၢ်ကူလိာ်သးတဖၣ်အပူၤ ပုၤတ့ၢ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ် တၢ်တီၢ်ဟံးဒီး ဖဲးမၤဝဲတၢ် ဒ်သိးကမၤစ့ၤလီၤ ထံၣ်ကိၢ်ပူၤတၢ်ထီဒါ လိာ်သးတဖၣ်, ကနၢ်ပၢ်ဒီးပုၤဃုာ်မၤသကိးတၢ်လၢ ပုၤတဝၢလၢ အလီၤဆီလိာ်သးတဖၣ် အတၢ်ထံၣ်အပူၤ ဒီးကမၤဒိၣ်ထီၣ်ထီထီၣ် ဒ်ခိၣ်မိၣ်ကြၢၣ်စံၣ်တၢ်မၤကျဲၤလၢ

ပျာတဝါဝဲသွန်တဖန် အကျါန့ၣ်လီၤ. (Lerner, 2011) ဘၣ်ဆၣ် ဂံၢ်ခိၣ်ထံးတၢ်ဂ့ၢ်တဖန် လပျာတဝါအံၤတဖန် ဆိကမိၣ်လၢကဘၣ်ပၣ်ဃုာ် လၢတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ်အပူၤစ့ၢ်ကိး လီၤဆီလိာ်သး ဒီးကိခဲဒိၣ်မး လၢကဟံးန့ၢ်ပျာကိးဂၤဒဲး အတၢ်တူၢ်လိာ်အၢၣ်လီၤတမံၤအဂီၢ်စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. တၢ်န့ၣ်အယိ အဝဲသ့ၣ်န့ၢ်ပၢၢ်ထီၣ်လၢ တၢ်ဂ့ၢ်ကိအိၣ်အါမံၤ လၢကဘျါဆဲးတၢ်လၢ တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်မၤသဲးခိၣ်သ့ၣ် အတၢ်မၤကျဲအပူၤန့ၣ်လီၤ (Lerner, 2010). မ့ၢ်လၢ အဂၤတကပၤန့ၣ် တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ်တမံၤ လၢတၢ်တဒိကန့ၣ် တၢ်ထံၣ် တဒ်သိးလိာ်သးတဖန်အံၤ ဒုးကဲထီၣ်သ့ ထံၣ်ဂီၢ်ဂ့ၢ်လၢအဟးဂီၤညီဒိၣ်မး ဒီးတၢ်ပၢၢ်ဆၢတဖန် ဒီးတၢ်အိၣ်လီၤဖး တဖန်က့ၤအိၣ်ထီၣ်သ့အယိန့ၣ်လီၤ (Landau and Lerner, 2019). တၢ်န့ၣ်အယိ တၢ်တုၤလီၤတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢ သဲးခိၣ်သ့ၣ် ဒ်သိးကဘျါဆဲးတၢ်သဘံၣ်ဘုၣ်တဖန်အဂီၢ်ဘၣ်ဆၣ် တၢ်တုၤလီၤအံၤဒၣ်လဲၣ် ကဲထီၣ်သ့တၢ်ဂ့ၢ်အဂံၢ်ထံး လၢအမၤအၢထီၣ် တၢ်သဘံၣ်ဘုၣ်လၢအအိၣ်ဟံၣ်စၢၤတဖန်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

အယိဒီး ဖဲထံကိာ်တဖန်လၢအိၣ်ဒီး တၢ်လၢပျဲလီၤဆီလိာ်သးအါမံၤ ဒီးလဲၤခီဖျိတုၢ်ဘၣ် ထံၣ်ဂီၢ်ဂ့ၢ် တၢ်သဘံၣ်ဘုၣ်အါမးတဖန်အပူၤ ပျာလၢအကွဲးတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ်တဖန် အတၢ်ဂုၢ်ကျဲးစး ဆၢတံၢ်မၤဝံၤကွံာ် တၢ်သးတလီၤပလိာ်တဖန်လၢအပၢၢ်ထီၣ် ဖဲတၢ်ကွဲးတုၤထီၣ်တၢ်မၤကျဲအပူၤန့ၣ် ဒုးအိၣ်ထီၣ်သ့ တၢ်လဲၤဆူညါတသ့-က့ၤဆူလီၢ်ခံတသ့တၢ်အိၣ်သးတဖန်အသိး ကန့ၢ်ဘၣ်ပျာကိးဂၤဒဲးအတၢ်တူၢ်လိာ်အၢၣ်လီၤအဂီၢ် အဆၢကတီၢ်ယံာ်ဒိၣ်မးသ့အယိ တၢ်တဘျါဆဲးတၢ်သးတလီၤပလိာ်တဖန် လၢတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ် အတၢ်မၤကျဲလၢဘၣ် ဒီးစးထီၣ်စူးကါဝဲ တၢ်ဃုတၢ်ဘျါဆဲးကျဲလၢ ထံၣ်ဂီၢ်ဂ့ၢ်အတၢ်အိၣ်သးအပူၤန့ၣ်လီၤ (Lerner, 2011). မ့ၢ်ကွဲးတၢ်ဘျါဆဲးကျဲအံၤလၢ ကျဲအဂၤတမံၤန့ၣ် မ့ၢ်ဝဲတၢ်ထံၣ်တၢ်ကွဲးတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ် တမ့ၢ်ဒ်အစၢတမံၤ လၢပျာကိးဂၤဒဲးတူၢ်လိာ်အၢၣ်လီၤ လၢကဘျါဆဲးတၢ်လီၤဆီလိာ်သးအကလုာ်ကလုာ်ဘၣ်. မ့ၢ်ဒ်တၢ်ဆီလီၤဟံၣ်လီၤ တၢ်မၤကျဲလၢပျာကိးဂၤဒဲးတူၢ်လိာ်အၢၣ်လီၤ ဒ်သိးကဃုအစၢဝဲန့ၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

လံာ်တၢ်ကွဲးအံၤ ကခံကွဲးစီကွဲးဝဲတၢ်သးဘူးကျိကျဲလၢ တၢ်ဟဲစိာ်တၢ်ဂ့ၢ်ကိတဖန် ဆူထံၣ်ဂီၢ်ဂ့ၢ် တၢ်မၤကျဲအပူၤ ဒီးအဆီတလဲတၢ်ကယီကယီ လၢတမ့ၢ်တၢ်ဘျါဆဲး တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ်

အတင်ဂုဏ်လိာ်ဘျီလိာ်တဖၣ် ဒီးတၢ်သးတလီၤပလိာ်တဖၣ် ဖဲထံကီၢ်တဖၣ်လၢ အိၣ်ဒီးတၢ်လီၤဆီလိာ်သးအါမံၤ
ခီဖျိတၢ်ပၢၢ်ဆၢထီဒါက့ၤဘၣ် ဒီးကဟံၣ်ဖျါထီၣ် တၢ်လၢအကဲထီၣ်သ့တဖၣ် လၢတၢ်သးဘူးကျဲဲအံၤ
ခီဖျိတၢ်ထီၣ်သတြီၤအီၤဒီး တၢ်တ့တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျါသဲးခိၣ်သ့ၣ်တၢ်မၤကျဲဲတဖၣ် လၢကီၢ်အ့ၣ်ဒယၤ
ဒီးကီၢ်အဲၣ်ယၣ်လဲၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

**ကရၢကရိတဖၣ် လၢအိၣ်ဒီးတၢ်လီၤမုၢ်လီၤဖးလိာ်သး (Divided Societies), တၢ်သဘံၣ်ဘျီဒီးတၢ်ဂုဏ်လိာ်ဘျီ
တဖၣ် လၢဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျါသဲးခိၣ်သ့ၣ်**

Lerner (2011) စံးဝဲလၢ ပုၤကရၢကရိတဖၣ်လၢအိၣ်ဒီးတၢ်လီၤမုၢ်လီၤဖးတဖၣ်န့ၣ်
အိၣ်ဝဲသ့ဒီးထံဂုဏ်ကီၢ်ဂုဏ် မ့တမ့ၢ်တၢ်ဘျီတၢ်ဘါသဲးတဖၣ်, ပုၤဂ့ၢ်ဝီတၢ်ဟံၣ်လုာ်ဟံၣ်ပုၤတဖၣ်
လၢအဝဲသ့ၣ်သးအိၣ်န့ၣ်ဖျါထီၣ် လၢတၢ်သ့ၣ်ထီၣ် တၢ်ဘျါသဲးခိၣ်သ့ၣ်အပူၤ ဒီးတၢ်လီၤဖးလိာ်သးအံၤအယိ
တၢ်သဘံၣ်ဘျီတဖၣ် အိၣ်ထီၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. လီၤလီၤဆီဆီ ဖဲပုၤကရၢကရိတဖၣ်အပူၤ
စံၣ်စိၤတၢ်လဲၤခီဖျိဒီးတၢ်န့ၢ်ဘျးတဖၣ် တဒ်သိးလိာ်သးအယိ တၢ်တန့ၢ်ဘၣ် တၢ်သ့ၣ်ထီၣ် တၢ်ဘျါသဲးခိၣ်သ့ၣ်
အိၣ်ထံးပတီၢ်တၢ်ကွၢ်စိဒီးနီၣ်ထီၣ်တၢ်သးလီၤပလိာ်အံၤ ကဲထီၣ်တ့ၢ်တၢ်တမံၤ
လၢတၢ်တ့ထီၣ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျါသဲးခိၣ်သ့ၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.
တၢ်တန့ၢ်ဘၣ်တၢ်တူၢ်လိာ်အၢၣ်လီၤလၢထံကီၢ်တဖၣ်
လၢတၢ်သဘံၣ်ဘျီအလီၤလံၤတၢ်လီၤဖးလိာ်သးတဖၣ်အဘၢၣ်စၢၤ အတၢ်ပိာ်ထွဲတဖၣ်န့ၣ် တၢ်ထံၣ်န့ၢ်အီၤသ့လၢ
ကီၢ်အံၣ်ရးဒီးကီၢ်အၤဖကၤန့ၣ်စတၢ် အတၢ်ဖိၣ်စုကဝဲၤတၢ်သဘံၣ်ဘျီတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်တ့ထီၣ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျါသဲးခိၣ်သ့ၣ်န့ၣ် တၢ်ထံၣ်အီၤသ့လၢ တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဒ်သဲး တၢ်ဂုဏ်/
တၢ်တူၢ်လိာ်အၢၣ်လီၤတဖၣ်လၢအဖျိဖျါဆဲးဆဲး ဒီးတၢ်ဘျီအီၤကီၢ် လၢပုၤကရၢကရိတဖၣ်လၢ အသူးအသ့ၣ်
အက့ၢ်အဂီၢ်လီၤဆီလိာ်သးတဖၣ် အနီၣ်ထီၣ်လၢတဒ်သိးလိာ်သးတဖၣ်အတၢ်ပြုၤလိာ်သးအပူၤန့ၣ်လီၤ.
တၢ်န့ၣ်အယိ တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျါသဲးခိၣ်သ့ၣ်မ့ၢ်ဝဲ
တၢ်ဟံၣ်ပနီၣ်ထံကီၢ်တဘျီအသူးအသ့ၣ်ဟံၣ်ဖျိအသိး ခီဖျိ တၢ်ကုာ်ကျဲးစးဟံၣ်ပနီၣ်တၢ်အံၤအယိ ဒုးအိၣ်ထီၣ်သ့
ထံဂုဏ်ကီၢ်ဂုဏ်တၢ်သဘံၣ်ဘျီတဖၣ် ဒီးတၢ်ကုာ်မၤလီၤဖးအသး တဖၣ်န့ၣ်လီၤ (Lerner, 2010). တၢ်ဒုးန့ၣ်သ့

ဖဲကီၢ်အ့ဒယၤအပူၤ တၢ်စးထီၣ်ကွဲး တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၤသဲးခိၣ်သ့ၣ် ယံာ်ထီၤ ၇ လၢ ၁၉၄၇ နံၣ်, လၢယုၤန့ၣ် ကီၢ်ပးကွဲးစတၢ်အတၢ်လီၤဖးဟးထီၣ်ကွဲးအဂ့ၢ်န့ၣ်လီၤ (Lerner, 2010). တၢ်လီၤဖးဟးထီၣ်ကွဲးအံၤစ့ၢ်ကီၢ် အိၣ်ထီၣ်ဝဲလၢ တၢ်မၤတကဲထီၣ်လိၣ်ထီၣ် ဖဲတၢ်ကွဲးစးမၤန့ၢ်ပုၤကိးဂၤဒဲး အတၢ်တူၢ်လိာ်အၢၣ်လီၤ လၢတၢ်လီၤဆီလိာ်သးတဖၣ်အကျါ ဖဲတၢ်ကွဲးစးတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၤသဲးခိၣ်သ့ၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ကွဲးစးတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၤသဲးခိၣ်သ့ၣ် နီၤဖျိတၢ်ကျဲၤယုၤဖိးတၢ်ပီၣ်လိာ်သးခိၣ်ထံးပတီၢ်တဖၣ် ဘၣ်ထွဲဒီး တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၤသဲးခိၣ်သ့ၣ် ဘၣ်ဆၣ်တကဲထီၣ်လိၣ်ထီၣ်ဝဲဘၣ်. Lerner (2010) စံးဝဲလၢ တၢ်တကဲထီၣ် လိၣ်ထီၣ်အံၤ ကဲထီၣ်နီၤဖျိတၢ်တကဲကွဲးစးမၤန့ၢ်ပုၤ ထံၣ်ကီၢ်ဂ့ၢ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တဖၣ် လၢပုၤကရၢကရိအလီၤဆီ လိာ်သးတဖၣ် ဒီးအဝဲသ့ၣ်အတၢ်ကွဲးစးဘျိဆဲးမၤဝဲတၢ်လၢ တၢ်ကွဲးစးတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၤသဲးခိၣ်သ့ၣ်အပူၤ အခါအယိန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဆိကမိၣ်တသ့ၣ်လၢ ပုၤကရၢကရိလၢအလီၤမုၢ်လီၤဖးတဖၣ် အနီၣ်ထီၣ်, အလုၢ်အပူၤတဖၣ်န့ၣ် အိၣ်ယံၤဒီးပုၤကရၢကရိတဖၣ် အတနံၤဘၣ်တနံၤတၢ်အိၣ်မူ, တအိၣ်ဘူးဒီးတၢ်အိၣ်သးနီၢ်နီၢ် ထဲသိးသိး တၢ်နီၤဖးစူးကါ တၢ်စိတၢ်ကမိၢ်ဂ့ၢ်ဝဲသ့ၣ်တဖၣ်, ပဒိၣ်ကရၢကရိတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်အက့ၢ်အဂီၤတဖၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကဲထီၣ်အဒိတဖၣ် လၢတၢ်ဟံၣ်ဖျါအီၤလၢလၢာ်တဖၣ်အပူၤ ကရၢကရိလၢအလီၤမုၢ်လီၤဖးတဖၣ် အနီၣ်ထီၣ်တဖၣ်အံၤ အတၢ်ဘၣ်ဒိ အိၣ်သ့ၣ်အါမး လၢပုၤကရၢကရိအတၢ်အိၣ်မူ, ထံၣ်ကီၢ်အသူးအသ့ၣ်အက့ၢ်အဂီၤတဖၣ် ဒီးကရၢကရိလၢ အပၣ်ဃုာ်လၢ တၢ်ကွဲးစးတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၤသဲးခိၣ်သ့ၣ်အပူၤတဖၣ်န့ၣ် မ့ၢ်တနံၤလၢဘၣ်လၢ တၢ်အိၣ်မူတပူၤဃီအံၤ ဟ့ၣ်တသ့ ထံၣ်ကီၢ်ဂ့ၢ်တၢ်အုၣ်ကီၤတဖၣ်န့ၣ် တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်လၢအအိၣ်ဟံၣ်စၢၤတဖၣ်န့ၣ် နးဒိၣ်ထီၣ်သ့ၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဆိတလဲကယိကယိသန့ (Incrementalism) အဂ့ၢ်

တၢ်သူးဘူးကျဲၤနီၤဖျိ တၢ်ဆိတလဲကယိကယိသန့အံၤ မ့ၢ်တၢ်သူးဘူးကျဲၤတမံၤလၢ ပုၤကွဲးစးတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၤ သဲးခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်စူးကါဝဲ ဒ်သိးကဟးဆဲးတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တဖၣ်လၢအအိၣ်ထီၣ်

ခီဖျိတၢ်သးတလီၤပလိၢ်တဖၣ်လၢ ထံကီၢ်ဒီးတၢ်ဘျုးတၢ်ဘျီအတၢ်ဘၣ်ထွဲ, ထံဖိကီၢ်ဖိအတၢ်မ့ၢ်တၢ်တဖၣ်
လၢအမ့ၢ် တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျုးသဲးခိၣ်သ့ၣ် အဂီၢ်ခိၣ်ထံးတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်သဲးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ (Lerner, 2010).
တၢ်အံၤအဂီၢ် ဖဲတၢ်ကွဲးတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျုးသဲးခိၣ်သ့ၣ် အိၣ်သ့ၣ်အကျိၤကျဲတဖၣ်
လၢအစူးကါတၢ်သးဘူးကျိၤကျဲအံၤအပူၤ တၢ်စူးကါဝဲကျိၤကျဲတဖၣ်လၢအမ့ၢ် တၢ်ဟးဆွဲး တၢ်ကွဲးသဲးတဖၣ်လၢ
အဆွဲးဖျါထီၣ်အိၣ်ပညိၤလီၤတၢ်လီၤဆဲးကျါတၢ် လၢတၢ်ကီၢ်ခဲအိၣ်လၢ ပုၤကဟံးန့ၢ် တူၢ်လိာ်အၢၣ်လီၤ
လၢအခဲအံၤအဂီၢ် ဒီးတၢ်စူးကါသဲးတဖၣ် လၢတၢ်ကွဲးအိၣ်ပညိၤ အကလုာ်ကလုာ်သ့ ဒီးပုၤပုၤဃုာ် ကိးဂၢၤဒဲး
အါတက့ၢ်တူၢ်လိာ်ကသ့, တၢ်ဆီလီၤဟံးလီၤထံဂ့ၢ်ကီၢ်ဂ့ၢ်တၢ်တီၢ်ကျဲတဖၣ် လၢတၢ်ကဆါတၢ် လီၤတၢ်လီၤဆဲး
ထဲဒၣ်ဖဲခါဆူညါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျုးသဲးခိၣ်သ့ၣ်အံၤ ဒ်အန့ၢ်အသိး တမ့ၢ်ဒ်သဲးပတီၢ်မ့ၢ်တဖၣ် လၢတၢ်ဆီတလဲ
လဲလိာ်အီၤညါဘၣ် ဒီးမ့ၢ်ဝဲသဲးတဖၣ်အဂီၢ်ထံးခိၣ်သ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. ကရူၢ်လၢအလီၤဆီလိာ်သးတဖၣ်
က့ၢ်ကျဲးစးဖဲတၢ်သ့ၣ်အိၣ်ဒီးအီၤ ဒ်သိးကဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျုးသဲးခိၣ်သ့ၣ်တမံၤ
လၢအတၢ်ဘၣ်ဒိအိၣ်လၢ စိၤလၢကဟဲဆူညါအါစိၤ, ကကဲထီၣ်တၢ်အဂ့ၤကတၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်အဂီၢ်အခါ
ဒုးအိၣ်ထီၣ်ဘၣ်တၢ်တြုာ်လၢ နီၣ်ထီၣ်တဒ်သိးလိာ်သးတဖၣ်န့ၣ် မ့ၢ်ဝဲန့ၢ်န့ၣ်လီၤ.
မ့ၢ်ကွၢ်လၢတၢ်လီၤတကပၤအံၤန့ၣ် တၢ်စိးဝဲသ့လၢ Incrementalist တၢ်သးဘူးကျိၤကျဲအံၤန့ၣ်
မ့ၢ်ဝဲတၢ်ဆီကမိၣ်ကွၢ်ထံအကွၢ်အဂီၤတမံၤလၢ တမ့ၢ်ပတီၢ်မ့ၢ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်မနုၤအပီၤလဲၣ်န့ၣ်
တၢ်သးဘူးကျဲအံၤ မ့ၢ်တၢ်ဆုၢ်န့ၣ်ဟ့ၣ်ထီၣ်တၢ် ဒ်သိးတဟံးထီၣ်ဖီၣ်ထီၣ် တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျုးသဲးခိၣ်သ့ၣ်
'တၢ်မၤကျဲကပူၤ (Procedure)' တဖၣ် လၢအမ့ၢ် ကဖံးမၤလၢပုၤအါဂၢၤအတၢ်ထံၣ်
ကပုၤဃုာ်လၢတၢ်ဘျုးဆွဲးတၢ်ဘၣ်တြုာ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်တဖၣ်ဒ်လဲၣ်, ကဘၣ်န့ၣ်ဖျါထီၣ်ပုၤကမျါအတၢ်ဘၣ်သးဒ်လဲၣ်ဒီး
ခဲအံၤအဂီၢ် ကဟံးန့ၢ်တၢ်တူၢ်လိာ်အၢၣ်လီၤ, ကဘျုးဆွဲးတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်တဖၣ်လၢခံကယီၤကယီၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.
တၢ်သးဘူးကျဲအံၤ မ့ၢ်ဝဲတၢ်ထံၣ် တၢ်တ့တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျုးသဲးခိၣ်သ့ၣ်အံၤ
တမ့ၢ်ဝဲစံၣ်စိၤန့ၣ်တၢ်ကဲထီၣ်သးတမံၤ လၢကဆီတလဲ လဲလိာ်ကွၢ် ပုၤကရၢကရိအနီၣ်ထီၣ်တဖၣ်,
အတၢ်လဲၤတရံးမၤတၢ်တဖၣ် သတူၢ်ကလံာ်တဘျီဃီဘၣ်. မ့ၢ်တၢ်ထံၣ်အီၤဒ် တၢ်အပတီၢ်တဆီ (မ့တမ့ၢ်)

တၢ်မၤအတၢ်ကွၢ်တၢ်မၤလၢ ကဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဆီတလဲတဖၣ် လၢခါဆူညါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အယိ Incrementalism
အတၢ်ပနီၣ်အကါဒိၣ်ကတၢ်မ့ၢ်ဝဲ ဖဲတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ်အပူၤ
မ့ၢ်ဘၣ်ဃးဒီးတၢ်ဂ့ၢ်လၢအဘၣ်ဒိဘၣ်ထံးညီန့ၣ် တကွဲးဖျါထီၣ်တၢ် ဖျိဖျိဖျါဖျါလီၤတၢ်လီၤဆဲးဘၣ်ဒီး
ဟ့ၣ်ဃာ်တၢ်ဟ်ဖျါထီၣ်အခီပညီခွဲးယာ်ဒိၣ်ဒိၣ်လဲၣ်လဲၣ် ဒီးသုးကျဲးယာ်လၢ ကဟံးန့ၢ်တၢ်ဆါကတီၢ်ဒီးဆါတံာ်ဝဲ
လၢခါဆူညါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်န့ၣ်အသိး ဟးဆဲးဝဲတၢ်ဆါတံာ်တၢ်လီၤတၢ်လီၤဆဲး, တၢ်စူးကါကျဲးလၢ
တၢ်ထၢန့ၣ်သဲးတဖၣ်လၢ အခီပညီအမံၤညါလီၢ်ခံထီၣ်ဒါလီၢ်သး လၢတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ်အပူၤ
အိၣ်စ့ၢ်ကီးန့ၣ်လီၤ.

ကျိၤကျဲးဝဲအံၤ အတၢ်ဂံၢ်စၢ်လၢအဖျါမ့ၢ်ဝဲ တၢ်စူးကါအီၤတသ့လၢ သဲးခဲလၢလၢ
တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ် အပူၤန့ၣ်လီၤ. အဒိန့ၣ် မ့ၢ်ဘၣ်ဃးဒီး
ပဒိၣ်အကျဲးကပူၤအတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်အက့ၢ်အဂီၤ, တၢ်လဲၤတရံး, တၢ်နီၤဖးစူးကါ တၢ်စိတၢ်ကမီၤန့ၣ်
တၢ်ကဘၣ်ကွဲးတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ်ဝံၤမး ကဘျိဆဲးအီၤအဂီၢ် (မ့တမ့ၢ်) တၢ်ကဘၣ်ဟ်တ့ၢ်
သဲးတဖၣ်လၢ အလီၢ်ခံမံၤညါတဒ်သိးလီၢ်သး, တဆဲးတဖျါတဖၣ်အဂီၢ်, တကြးဘၣ်ဒီး
ကဲထီၣ်တသ့စ့ၢ်ကီးဘၣ်.

Lerner (2010) စံးဝဲလၢ ပမၤလိသ့ Incrementalist တၢ်သုးဘူးတၢ်မၤကျဲး (၄) မံၤလၢ တၢ်စူးကါအီၤသ့လၢ
တၢ်ကွဲးတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ်အဂီၢ် ဒ်လၢအံၤန့ၣ်လီၤ.

၁. တၢ်တမ့ၢ်တၢ်လုၢ်ဘၢဆါတံာ် ထဲဒၣ်ခီဖျိပုၤအါဂၤအတၢ်ဘၣ်သး

၂. တၢ်လီၤကံၤဒ်တၢ်ပၢၢ်ဆါ ဖဲတၢ်သုးဘူးဆူတၢ်ကွဲးတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ်အပူၤ

၃. တၢ်တူၢ်လီၢ်ဟ်ပနီၣ်တၢ်လီၤဆီလီၢ်သး

၄. တၢ်ဆုၢ်ခီတၢ်ဂ့ၢ်ကီတဖၣ် လၢတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ်ကျိၤကျဲးဆူ ခါဆူညါထံၣ်ဂံၢ်ကီၢ်ဂ့ၢ်ကျိၤကျဲး

တၢ်တမ့ၢ်တၢ်လုၢ်ဘၢဆါတံာ် ထဲဒၣ်ခီဖျိပုၤအါဂၤအတၢ်ဘၣ်သး (Non-majoritarianism)

ဖဲတၢ်ဟံပနီၣ်ဂံၢ်ခိၣ်ထံးသနူတဖၣ်အပူၤ မ့ၢ်သုးဘူးထီၣ်ဆူ တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ်ဂ့ၢ်ဖိတဖၣ် ခီဖျိနီၣ်ထီၣ်လၢအမ့ၢ် ကဆၢတံၢ်လၢပုၤအါဂၤအတၢ်ဘၣ်သးန့ၣ် ကကွၢ်ဆၢၣ်မဲၣ်ဘၣ်သ့ တၢ်တၢ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တကးဒဲးဘၣ် ဒံၣ်မိၣ်ကြၢၣ်စံၣ်သနူအနီၣ်ကစၢ်ဒၣ်ဝဲန့ၣ် ဒီးသနူအသးတမ့ၢ်ထဲလၢ ပုၤအါဂၤအတၢ်ပၢၢ်ဃာ်ဘၣ်. သနူအသးစ့ၢ်ကီးလၢ ပုၤစ့ၤဂၤအတၢ်တူၢ်လိာ်အၢၣ်လီၤ, တၢ်ပၢၢ်ဃာ်တဖၣ်အဖီခိၣ်န့ၣ်လီၤ. Lerner (2010) ထံၣ်ဆိကမိၣ်ဝဲလၢ ကဟံပနီၣ် ထံၣ်ကီၢ်တဘျီ အထံၣ်ကီၢ်ဖိတၢ်မ့ၢ်တၢ် အရူၢ်အသဲးအက့ၢ်အဂီၤတဖၣ်အဂီၢ် လၢတၢ်ဖဲးမၤလၢပုၤကရၢကရိခဲလၢန့ၣ်လီၤပၣ်ဃာ်ကသ့အဂီၢ်အပူၤ တၢ်ဖဲးမၤလၢ ပုၤစ့ၤဂၤကရူၢ်ဖိတဖၣ် အတၢ်ပၢၢ်ဃာ်တဖၣ်န့ၣ် ကဲထီၣ်တသ့လၢ တၢ်ဆၢကတီၢ်လၢတၢ်ဟံပနီၣ်ဃာ်လၢ တၢ်ကွဲးတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢ သဲးခိၣ်သ့ၣ်အဂီၢ်ဘၣ် ဒီးယံၣ်သ့အဆၢကတီၢ်တကတီၢ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်မၤလိ တၢ်သုးဘူးခီဖျိ တၢ်ဆိတလဲ ကယီကယီသနူလၢ Non-majoritarianism အတၢ်ကွၢ်တကပၤန့ၣ် တၢ်ဃုထံၣ်သ့လၢ တၢ်သုးဘူးအံၤ **တၢ်ကတိၤဂ့ၢ်လိာ်တၢ်လၢအကဲထီၣ်သ့ၣ်တၢ်နီၣ်နီၣ်** (Pragmatic Argument) ဒီး **တၢ်ကတိၤဂ့ၢ်လိာ်တၢ်လၢ တၢ်ဟံးန့ၣ်သ့ပုၤကီးဂၤဒဲးအတၢ်တူၢ်လိာ်အၢၣ်လီၤ** (Consensual Argument) ခံမံၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်ကတိၤဂ့ၢ်လိာ်တၢ် လၢအကဲထီၣ်သ့ၣ်တၢ်နီၣ်နီၣ် (Pragmatic Argument) စံးဝဲလၢ တၢ်ဆၢတံၢ်ထဲခီဖျိပုၤအါဂၤအတၢ်ထံၣ်န့ၣ် အခီပညီ ဖျါလၢတၢ်ကွၢ်ကပၤကွံၣ် ပုၤစ့ၤဂၤတဖၣ်အတၢ်ထံၣ် ဒီးတၢ်ဆၢတံၢ်အံၤစ့ၢ်ကီး မၤဒဲးဒံၣ်မိၣ်ကြၢၣ်စံၣ် ဒီးဒုးအိၣ်ထီၣ်သ့ တၢ်သဘံၣ်ဘျီတဖၣ်န့ၣ်လီၤ (Lerner, 2010). တၢ်ကတိၤဂ့ၢ်လိာ်တၢ်လၢ တၢ်ဟံးန့ၣ်သ့ပုၤကီးဂၤဒဲးအတၢ်တူၢ်လိာ် အၢၣ်လီၤ (Consensual Argument) တခီဆိကမိၣ်ဝဲလၢ တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ်တမံၤ အဂံၢ်ခိၣ်ထံးသနူ ဒီးနီၣ်ထီၣ်တဖၣ်န့ၣ် ကဘၣ်အိၣ်သ့ၣ်လီၤအသး ခီဖျိဒၣ်ထဲ ထံၣ်ကီၢ်ပုၤပုၤကရၢကရိတဖၣ်လၢအလီၤဆီလိာ်သး ဒီးတကြၢၤသနူအသးလၢ ပုၤအါဂၤအတၢ်ထံၣ်ဒီးတၢ်န့ၣ်ဘျး အဖီခိၣ်ဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်န့ၣ်အဃိ တၢ်ကြၢၤသုးန့ၣ် သုးသီဃာ် တၢ်အကူၢ်တဖၣ်လၢ ဒီးန့ၣ်တသ့တၢ်တူၢ်လိာ်အၢၣ်လီၤ ဒိၣ်ဒိၣ်အါအါဖဲအလိၣ်ဘၣ်, လၢကျဲအဂၤတမံၤ တၢ်တူၢ်လိာ်တဖၣ်အိၣ်ဒိၣ်ဒိၣ်အါအါတဖၣ် ဘၣ်တၢ်တူၢ်လိာ် အၢၣ်လီၤအီၤ ဒိၣ်ဒိၣ်မုၢ်မုၢ် မ့တမ့ၢ်ပုၤကီးဂၤဒဲး တူၢ်လိာ်အီၤန့ၣ်လီၤ (Lerner, 2010).

တၢ်လီၤကံၤဒ်တၢ်ပၢၢ်ဆၢ ဖဲတၢ်သုးဘူးဆူတၢ်ကွဲးတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ်အပူၤ (Non-revolutionary Approach)

တၢ်ကွဲးတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ်တၢ်မၤကျဲးတဖၣ်န့ၣ် အါတက့ၢ်ကဲထီၣ်အသး တတီၤယီၤလၢ ထံကီၢ်အတၢ် ကဲထီၣ်သ့အကါဒိၣ်တဖၣ်လၢစံၣ်စိၤအပူၤ ဒီးအတၢ်ဘၣ်ဒိအိၣ်လၢ ထံကီၢ်ဖိတဖၣ်အထံဂ့ၢ်ကီၢ်ဂ့ၢ် တၢ်အိၣ်မူ (political life) အဖီခိၣ်ဒိၣ်ဒိၣ်မုၢ်မုၢ်သ့ ဒ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်အန့ဆၢၣ်အသိးအယိ တၢ်ကြးဆိကမိၣ် တၢ်ကွဲးတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ်တၢ်မၤကျဲး ဒ်ခွဲးယၢ်လၢအဒီးန့ၢ်ကီတမံၤ ဒီးတၢ်မုၢ်လၢအိၣ် လၢကဟဲစိၤ တၢ်ဆိတလဲအကြးဘၣ်ကတၢ် လၢပုၤကရူၢ်လၢအဘၣ်ထွဲတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ် တမ့ၢ်တၢ်လီၤဆီဘၣ်. ဘၣ်ဆၣ် တၢ်တညီလၢ ကဘျိဆဲးတုၤအတၢ် တၢ်ဂ့ၢ်ကီတဖၣ် လၢအဟဲအိၣ်ထီၣ်လၢ တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤအါမံၤ စးထီၣ်လၢ အပူၤကွဲးဆဲးဆဲးန့ၣ်တဖၣ် ဖဲတၢ်ဆၢကတီၢ်ဖုၣ်ဖုၣ်ဖိလၢ တၢ်ကွဲးတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢ သဲးခိၣ်သ့ၣ်အပူၤ အဂီၢ်အသိး တၢ်လီၤဘၣ်ယိၣ်အိၣ်လၢ တၢ်ဂ့ၢ်ကီလၢထးတဖၣ် ကဟဲဒိၣ်ထီၣ်အါန့ၢ်ဒ်အပူၤကွဲးန့ၣ်လီၤ. အယိ Incrementalist တၢ်သုးဘူးကျဲးအံၤ ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးဝဲလၢ တၢ်ကဆိကမိၣ်ဝဲ တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ် ဒ်ခိၣ်ကါတကါ မ့တမ့ၢ်တၢ်မၤအတက့ၢ်တမံၤ လၢကဒူးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဆိတလဲလၢတၢ်သးလီၤအိၣ်တဖၣ် ဒီးတၢ်ဆိတလဲကယီၤကယီၤ န့ၣ်လီၤ. Gerald Chapman ကိးတၢ်ထံၣ်ဝဲအံၤလၢ ‘တၢ်ဆိကမိၣ်မ့ၢ်ဒ်တၢ်ကဲထီၣ်သးသ့နီၢ်နီၢ်’ (practical imagination) န့ၣ်လီၤ (Burke 2006). ပုၤလၢအကွဲး ကီၢ်အ့ဒယၢ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ် တဖၣ်န့ၣ် သုးနံၤသုးသီတ့ၢ် တၢ်တူၢ်လိာ်ဆၢတၢ်တၢ်ပိၣ်လၢအဒူးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်လိာ်ဘျိလိာ်သ့တဖၣ် ဆူထံဂ့ၢ်ကီၢ်ဂ့ၢ် လိာ်ကဝီၤ (မ့တမ့ၢ်) ကရၢကရိတဖၣ်လၢတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ်အဝံၤ ဒီးဟးဆဲးတ့ၢ်ဝဲ တၢ်ထၢန့ၣ် တၢ်ပၢၢ်ဆၢသန့ဂံၢ်ထံး, တၢ်ထံၣ်ဆိကမိၣ်တဖၣ် လၢတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ် အဂံၢ်ခိၣ်ထံးသန့တဖၣ်အပူၤ န့ၣ်လီၤ. တၢ်ပၢၢ်ဆၢ တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ် အဂံၢ်ခိၣ်ထံးတၢ်သိၣ်ဘျၢ (မ့တမ့ၢ်) သဲးန့ၣ် အိၣ်ဖျါဒ်ကတီၢ်ဘၣ်စၢၤ ဒီးတၢ်ဆိတလဲအိၣ်ညီသ့ဘၣ်ဆၣ် အကါဒိၣ်လၢတၢ်ကဆိကမိၣ်က့ၤ တၢ်သးအိၣ်ဆိတလဲကွဲး တၢ်လၢ အအိၣ်ဟံၤခဲလၢတကီၢ်ခါ လၢတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. ပုၤကွဲး တၢ်သ့ၣ်ထီၣ် တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ် ကဘၣ်ဆိကမိၣ်ထံထံဆးဆးလၢ တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ် “မ့ၢ်အကဲခၢ်စး လၢတၢ်ပၢၢ်ဆၢအကတီၢ်အဂီၢ်ခါ မ့တမ့ၢ်

တစ်စင်းထိုင်တစ်လဲလိာ်

ကုာ်ထိုင်ပသီထိုင်ကွာ်ကွာ်ဆူညါ

လာအဘာ်ထွဲဒီး

ပုာ်ဂုာ်ဝီဒီးထံဂုာ်ကီာ်ဂုာ်တၢ်ဆီတလဲတဖၣ်ဒါ” န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ကွဲး တၢ်သ့ၣ်ထိုင်တၢ်ဘျၢသဲးစး ခိၣ်သ့ၣ်အပူၤ တဘျီတခိၣ်န့ၣ် ပုၤကွဲးအီၤတဖၣ် မိၣ်န့ၣ်သးလီၤဝဲ တၢ်ဒုးအိၣ်ထိုင် သဲးစးတဖၣ်လာအကဲခၢၣ်စးလၢ တၢ်လဲၤလိာ် ဆီတလဲတတူၢ်ကလာ် လၢအဖျါဒ်တၢ်ပာ်ဆၢန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ် လၢတၢ်မုာ်လၢတၢ်သ့ၣ်ထိုင် တၢ်ဘျၢသဲးစးခိၣ်သ့ၣ် အတၢ်အိၣ်ကၢအိၣ်ခိးကတီၢ်ယံာ် ဒီးစူးကါသ့သဲးစးတဖၣ် လၢအန့ၣ်ဖျါတၢ်ဆီတလဲကယီၤကယီၤ (Gradual change) ဒ်သိးကမၤဘၣ်မၤဘၢ တၢ်သးတလီၤပလိာ်သးတဖၣ် အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်တူၢ်လိာ်ဟံပနီၣ် တၢ်တဒ်သိးလိာ်သးတဖၣ်ဒ်အတၢ်မုာ်တၢ်အသိး (Representing the Existing Disagreements)

Incrementalist တၢ်သုးဘူးကျဲအံၤမ့ၢ်ဝဲ ကျဲတမံၤလၢကကွဲးတၢ်သ့ၣ်ထိုင်တၢ်ဘျၢသဲးစးခိၣ်သ့ၣ် လၢပုၤကရၢ ကရိလၢအိၣ်ဒီးတၢ်တဒ်သိးလိာ်သးတဖၣ်အပူၤအသိး တၢ်ထံၣ်ဆီကမိၣ်သၢမံၤတမံၤမ့ၢ်ဝဲ တၢ်တူၢ်လိာ် ဟံပနီၣ် တၢ်တဒ်သိးလိာ်သးတဖၣ် ဒ်အတၢ်မုာ်တၢ်အသိးန့ၣ်လီၤ. ကရူၢ်လၢတဒ်သိးလိာ်သးတဖၣ် အတၢ်ပာ်ဃုာ်န့ၣ်အကါဒိၣ် အသိး တၢ်မ့ၢ်တဒီးန့ၣ်ဘၣ်တၢ်တူၢ်လိာ်အာ်လီၤ. လၢတၢ်ထံၣ်တဒ်သိးလိာ်သးတဖၣ်န့ၣ် မ့ၢ်ဝဲတၢ်သုးကျဲၤတၢ်ဒ်သိး တၢ်ကဒုးပာ်ဃုာ်တၢ်ထံၣ်ဝဲန့ၣ်တဖၣ် လၢတၢ်သ့ၣ်ထိုင်တၢ်ဘျၢသဲးစးခိၣ်သ့ၣ်အပူၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

လၢတၢ်တ့တၢ်သ့ၣ်ထိုင်တၢ်ဘျၢသဲးစးခိၣ်သ့ၣ်အပူၤ တၢ်ဟံဖျါထိုင်တၢ်ဂုာ်ဒီးတၢ်သးလီၤ လၢတဒ်သိးလိာ်သး တဖၣ် ဖျိဖျါဖျါဒီး တၢ်ကွဲးဖျါထိုင်ယိယိဖိလၢ တၢ်သုးဃာ်တၢ်ကတိၤသကိးတၢ်တဖၣ်ဆူ ထံဂုာ်ကီာ်ဂုာ်အတၢ်ကွီာ် အပူၤစ့ၢ်ကီး ဒုးအိၣ်ဖျါဝဲလၢ တၢ်သ့ၣ်ထိုင်တၢ်ဘျၢသဲးစးခိၣ်သ့ၣ် တူၢ်လိာ်ဟံပနီၣ်ဝဲ တၢ်သးလီၤလၢတဒ်သိးလိာ်သး တဖၣ်ဒီး တၢ်ကတိၤသကိးတၢ်လၢအဟိာ်ထွဲတဖၣ်စ့ၢ်ကီး ကဒုးကဲထိုင်တၢ်ဘၣ်ဒိဆဲးပျီပျီသ့န့ၣ်လီၤ.

တၢ်စိာ်ဆုၢ်တၢ်ဆၢတံာ်တဖၣ် ဆူထံဂုာ်ကီာ်ဂုာ်အတၢ်ကွီာ်အပူၤ

တၢ်သုးဘူးခီဖျိတၢ်ဆီတလဲကယီၤကယီၤသန့ အတၢ်ဂုာ်အကါဒိၣ်ကတၢ်မ့ၢ်ဝဲ တၢ်တဆၢတံာ်တၢ်ဂုာ်လိာ်ဘျီလိာ်, တၢ်သးလီၤလၢတဒ်သိးလိာ်သးတဖၣ်

လၢတၢ်ကွဲးတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ်လၢဘၣ်ဒီး တၢ်စိၣ်ဆှၢအီၤဆူ ထံၣ်ဂၢၢ်ဂၢၢ်တၢ်အိၣ်သးအပူၤန့ၣ်လီၤ.
တၢ်စိၣ်ဆှၢဆူ ထံၣ်ဂၢၢ်ဂၢၢ်တၢ်အိၣ်သးအခီပညီမ့ၢ်ဝဲ တၢ်ဆၢတံၣ်လၢ
ကဘၣ်ပၣ်ဃုာ်လၢတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ်အပူၤ လၢတၢ်သးအီၤဆူညါတသ့တဖၣ်န့ၣ်
တၢ်စိၣ်ဆှၢအီၤဆူ ကဘၣ်တၢ်ကတိၤသကိးအီၤ ဒီဖျိလၢထံၣ်ဂၢၢ်ဂၢၢ်တၢ်အိၣ်သးတဖၣ်လၢအမ့ၢ်
ထံၣ်ဂၢၢ်ဂၢၢ်တၢ်ကတိၤသကိးတၢ်, တၢ်တူၢ်လိာ်အၢၣ်လီၤတဖၣ်, ဘျီၣ်ဒိၣ်အတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်သဲးတဖၣ်
ဖဲသဲးဝဲန့ၣ်ဘၣ်တၢ်ကွဲး, ဟံၣ်ဂၢၢ်ဟံၣ်ကျၢၤ, မူထီၣ်ဂဲၤထီၣ်ဝံၤအလီၢ်ခိၣ်န့ၣ်လီၤ.

ပုၤကွဲးတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ် ဆိကမိၣ်သ့လၢ
တၢ်ဘျၢဆဲးတၢ်သးတလီၤပလိာ်တဖၣ်, တၢ်ဂၢၢ်ကီတဖၣ် လၢဘၣ်ထွဲဒီးပုၤကရၢကရိအလီၤဆီလိာ်သးတဖၣ်
အထံၣ်ဂၢၢ်ဂၢၢ်တၢ်ဆိကမိၣ်နီၣ်ထီၣ်တဖၣ် လၢထံၣ်ဂၢၢ်ဂၢၢ်ကျိၤကျဲၤန့ၣ် ဟးဆဲးသ့တၢ်သဘံၣ်ဘျၢတဖၣ်သ့
ဂ့ၤဒိၣ်န့ၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ် အတၢ်အိၣ်သးအပူၤန့ၣ်လီၤ. ဒီဖျိတၢ်သးကွံာ်ဒိၣ်န့ၣ်အယိ
တၢ်ကဲခါၣ်စးသ့ ပုၤကရၢကရိအလီၤဆီလိာ်သးတဖၣ် အထံၣ်ဂၢၢ်ဂၢၢ်တၢ်ဆိကမိၣ်, နီၣ်ထီၣ်တဖၣ်
ဒိၣ်လဲၤအါထီၣ်ဒီး တၢ်မၤအီၤသ့ ဒ်သိးနီၣ်ထီၣ်အံၤတဖၣ် အတၢ်ဖိးသဲးဒီးပုၤအါဂၤအတၢ်တူၢ်လိာ်သ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ
(Lerner, 2010).

တၢ်မၤလိာ်ထံၣ်နီၤဖး ကီၢ်အ့ဒယၤအတၢ်တုၤတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ်တၢ်မၤကျဲ

ကီၢ်အ့ဒယၤမ့ၢ်ဝဲ ထံၣ်ကီၢ်တဖၣ်လၢအိၣ်ဒီး ကလုာ်ဒုၣ်, လုာ်လိာ်ထူသန့, တၢ်ဘျၢတၢ်ဘါဒီး
ကျိၣ်လီၤဆီလိာ်သးအါကတၢ်တဖၣ်အကျါ တဘျီန့ၣ်လီၤ. အယိတၢ်ကကျဲၤယူကျဲၤဖိး ပုၤဂ့ၢ်ဝီအတၢ်လီၤဆီ
လၢပုၤအဂီၢ် အါန့ၢ် တၢ်ဘျီထီၣ်အသူးအသ့ၣ်တမံၤ “လၢဘၣ်ထွဲဒီးပုၤခဲလၢာ်” လၢအကဲခါၣ်စးလၢထံၣ်ကီၢ်
ဒီဘျၢညါအဂီၢ်န့ၢ် မ့ၢ်ဝဲတချုး ၁၉၄၇ ထံၣ်ကီၢ်အတၢ်သဘျီ ကီၢ်အ့ဒယၤတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ်
ထံၣ်ကီၢ်ခိၣ်န့ၣ်တဖၣ် အတၢ်ပညိၣ်အကါဒိၣ်ကတၢ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ကဒုးနဲၣ်ဖျါထီၣ်တၢ်ပညိၣ်ဝဲအံၤ လၢတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်
တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ်အပူၤ မ့ၢ်တ့ၢ်ဝဲ တၢ်တုၤထီၣ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ်တၢ်အိၣ်ဖျိၣ်ဖးဒိၣ်
လၢတၢ်မၤအီၤ လၢ ၁၉၄၆ လါဒိၣ်စဲဘၢၣ်တုၤ ၁၉၄၉ လါဒိၣ်စဲဘၢၣ်အဂီၢ် တၢ်တၢ်တၢ်အဒိၣ်ကတၢ်တမံၤန့ၣ်လီၤ
(Lerner, 2010).

တၢ်ထံၣ်တဖၣ်လီၤဆီၣ်လိာ်သးအပူၤ တၢ်ဃုထၢစူးကါထဲတၢ်ထံၣ်တမံၤန့ၣ် မၤဘၣ်ဒိသ့ထံၣ်ကီၢ်အသီ
အဒံၣ်မိၣ်ကြၢၢ်စံၣ်သန့သီသီဖိန့ၣ် ကီၢ်အဒုယၤပုၤကွဲတၢ်ညၢၤထီၣ်တၢ်ဘျၢၤသဲးခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ် နၢ်ပၢ်ထီၣ်ဝဲဒီး
အဝဲသ့ၣ်တထၢန့ၣ် သဲးစးလီၤတံၢ်လီၤဆဲးလၢ တၢ်ဂ့ၢ်လၢအိၣ်ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်လိာ်ဘျီလိာ်တဖၣ်အဂီၢ်လၢဘၣ်ဒီး
ထၢန့ၣ်တၢ်ထဲ သဲးစးတဖၣ်လၢ အမ့ၢ်ဒိထီၣ်ရီၤအသိးန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်သ့ၣ်နံၤသ့ၣ်သီတၢ်စ့ၢ်ကီး
တၢ်လၢကဘၣ်မၤဘၣ်ဃး တၢ်ဆၢတံၢ်တၢ်ဂ့ၢ်လိာ်ဘျီလိာ်အံၤတဖၣ်
လၢတၢ်ကွဲးဟံၣ်ဂၢ်ဟံၣ်ကျၢၤတၢ်ညၢၤထီၣ်တၢ်ဘျၢၤသဲးခိၣ်သ့ၣ်ဝံၤအလီၢ်ခံ
ထံၣ်ကီၢ်ပတီၢ်ထံၣ်ဂ့ၢ်ကီၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျဲၤဃုကတိၤသကိးတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ (Lerner, 2010). တၢ်ကိးကျိၤကျဲၤဝဲအံၤသ့ၣ်လၢ
တၢ်သ့ၣ်ဘူးခိၣ်ဖျိတၢ်ဆီတလဲကယီၤကယီၤသန့န့ၣ်လီၤ.

တၢ်သ့ၣ်ဘူးခိၣ်ဖျိတၢ်ဆီတလဲကယီၤကယီၤသန့ **ဒီးတၢ်ဂ့ၢ်လိာ်ဘျီလိာ်တဖၣ်လၢ**
ကီၢ်အဒုယၤတၢ်ကွဲးတၢ်ညၢၤထီၣ်တၢ်ဘျၢၤ သဲးခိၣ်သ့ၣ်တၢ်မၤကျဲၤအပူၤ

လၢကီၢ်အဒုယၤ တၢ်ကွဲးတၢ်ညၢၤထီၣ်တၢ်ဘျၢၤသဲးခိၣ်သ့ၣ်တၢ်မၤကျဲၤအပူၤ
တၢ်ဂ့ၢ်လိာ်ဘျီလိာ်အကါဒိၣ်ကတၢ်ခံမံၤမ့ၢ် တၢ်ဟံၣ်ပနီၣ်ထံၣ်ကီၢ်အတၢ်ပၢ်တၢ်ပြးကျိၣ်ဒီး
တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ထံၣ်ကီၢ်တၢ်သိၣ်ဘျၢၤလၢအကျၢၢ်ဘၢ ထံၣ်ကီၢ်ဒိဘၣ်ညါ (Unified Civil Code) န့ၣ်လီၤ (Lerner,
2010). တချုးလၢတၢ်ပံၤထံၣ်နီၤဖး တၢ်ဂ့ၢ်လိာ်ဘျီလိာ်အိၣ်ထံးတမံၤလၢအမ့ၢ်
တၢ်ဟံၣ်ပနီၣ်ထံၣ်ကီၢ်တၢ်ပၢ်တၢ်ပြးကျိၣ်န့ၣ် ကဘၣ်သ့ၣ်ညါအတၢ်အကါဒိၣ်အဆိန့ၣ်လီၤ. ဖဲထံၣ်ကီၢ်တဖၣ်လၢ
အိၣ်ဒီးပုၤကရၢကရိလၢအိၣ်ဒီးကျိၣ်လီၤဆီလိာ်သးအါမံၤအပူၤ တၢ်မ့ၢ်ဒုးကဲထီၣ်ကျိၣ်ထဲတကျိၣ်
ဒိထံၣ်ကီၢ်တၢ်ပၢ်တၢ်ပြး ကျိၣ်လၢအဖိးသဲးစးန့ၣ် ကဲထီၣ်သ့ၣ်တၢ်ကွၢ်ကပၤကွံၣ် ပုၤစုၤလၢအဖုလၢတစူးကါကျိၣ်ဝဲန့ၣ်
အခွဲးအယာ်တဖၣ် ဒီးတၢ်အံၤဒုးကဲထီၣ်သ့ၣ်တၢ်သဘံၣ်ဘျၢၤတဖၣ်တုၤ တၢ်နီၤဖးဟးထီၣ်န့ၣ်လီၤ (Williams,
2007).¹

¹ အဒိဖဲ ကီၢ်စံၣ်လဲ(န)ကါ ဒီးန့ၣ်တၢ်သဘျၢၤဒီးဟံၣ်ပနီၣ်တုၤ ဆ့ၣ်ဟံၣ်လၢကျိၣ်ဒိ တၢ်ပၢ်တၢ်ပြးကျိၣ်ထဲတကျိၣ်ထဲတမံၤ
တၢ်ဟံၣ်ပနီၣ်ဒိန့ၣ်အယီၤ ပုၤကတိၤတမံ(လ)ကျိၣ်တဖၣ် ဃုကညးဝဲလၢတၢ်ကစူးကါကျိၣ်ခံကျိၣ်လိာ်လၢ
လီၢ်ခၢၣ်သးပဒိၣ်ကရၢကရိတဖၣ်အပူၤဒီး လၢခံန့ၣ် ဃုကညးအါထီၣ်တုၤ ဖဲဒဲးရဲၣ်သန့တၢ်နီၤဖးဟးထီၣ်လၢအမ့ၢ်
တၢ်ကဟံၣ်ပနီၣ်န့ၣ်ကီၢ်စံၣ်တဘျၢၤလၢ ပုၤတမံ(လ)အါတက့ၢ်အိၣ်ဆိးဝဲ ဒီးတၢ်ဒုးကဲထီၣ်လၢထံၣ်ပူၤ တုၤဆဲးဆဲးန့ၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ

အထိ တပ်ပန်နီကိုအိတ်အိတ်တက် ခ်တပ်ပတ်ပြေးကိုတဖန်နှင့် တူလိတ်ပန်နီဒီးဒီးသဒါသု ကိုအဂတဖန် နှင့်လီ. ကျဲအံ့နှင့် မှတ်ယုထာအကြားအဘင်လ၊ ထံကီလအိတ်ဒီးကိုအိတ် မှတ်မု အိတ်တက်တဖန် အဂီနှင့်လီ (Williams, 2007).²

တပ်မုကွက်အိတ်အဒယအတစ်စူးကိကိုနှင့် ဖဲတပ်ဒီးနုတ်တသဘုလ၊ ၁၉၄၇ နံအခါ ကိုလပု၊ ၁၃ ကကွဲကတိစူးကိနှင့် အိတ်ဝဲကိုတဆံကို ဒီးပုအိတ်တကကွဲကတိစူးကိဝဲနှင့် ဘျင်နှင့် ၁၇ ကိုနှင့်လီ (Stepan, Linz and Yogendra Yadav, 2010). ဒ် ၁၉၆၁ တပ်ထာထံဖိကီဖိနီဂံစရိအသိး

(Sakunthala Jayamaha, 2022)။ တကးဒီးဘင် ဖဲ ၁၉၇၁ နံကီပးကူးစတတ်အပူ၊ စးထိတ်လတ်ကပ်ပန်နီ အူရ်ရ်ဒီးဘင်ကပ်လံကိုတဖန် ဒ်တပ်ပတ်ပြေးကိုအဂီဒီး မှတ်ထိတ်ပးကူးစတတ်အတန်နီဖးပးထိတ်ဂုဝီ အိတ်ထိတ်ဝဲဒီး တပ်ဒူးတပ်ယတဖန်ကဲထိတ်လ၊ မှတ်ထိတ်ဒီးမှတ်ပးကူးစတတ် ဒီးအကတန်နှင့် မှတ်ထိတ်ပးကူးစတတ်နီဖးပးထိတ်ကွဲ ဒီးသူထိတ်တုကီဘုကလါဒူး(ရှ)နှင့်လီ (Sazzad, 2020). တပ်နှင့်အဖိခိတ် ထး(ထွ)နီလီကဝီလအမု ကီနီပီ အဒယကီဆာအပူ ပုမးဒဟးရှူးဖိတဖန် ယုထိတ်လတ်ကပ်ပန်နီ ဟုဒ်ကိုဒ်တပ်ပတ်ပြေးကို ဒီးတပ်သဘင်ဘျင်တဖန်အိတ်စွဲကီးနှင့်လီ (Ashish Giri, 2010).

² အဒိဖဲကီအိတ်ဒိတ်နုရှါအပူ ကိုလကလုဒ်အကလုကလုကတိနှင့်အိတ်ဝဲ ကို ၇၀၀ ဘျင်ဒီး တပ်ပန်နီတုဝဲ ဘဟင်စုဒ်အိတ်ဒိတ်နုရှါကို လထံကီဖိအပူနီဂံထဲ ၅ မျးကယအဖိလကတိဝဲ ဒ်ကီအိတ်ဒိတ်နုရှါ တပ်သူထိတ်တပ်ဘျာသဲစးခိတ်သု အဆ၊ ၃၆ အသိးနှင့်လီ. ဒ်ကီအိတ်ရး အတပ်သူထိတ်တပ်ဘျာသဲစးခိတ်သု (၂၀၀၅) အဆ၊ ၄ အသိး တပ်ယုထာပန်နီဃာ အပ်ရဘင်ဒီးကးဒူး(ရှ)ကိုတဖန် ဒ်တပ်ပတ်ပြေးကိုတဖန်ဒီး တပ်ဒူးအိတ်ထိတ်ဃာသဲစးလ၊ ကဘင်စူးကိအီဖဲ ပဒိတ်အတပ်ဘီးဘင်သုညါ၊ တပ်ဒူးအိတ်ထိတ်သဲစး၊ ပဒိတ်ကရ၊ ကီဘျင်တဖန် ဒီးတပ်ကွဲလံဃးဃာတဖန်နှင့်လီ. ဖဲကီဘဲ(လ)ကွဲယာ(မ) တပ်သူထိတ်တပ်ဘျာ သဲစးခိတ်သု (၁၈၃၁) အပူစုကီး ဒီးသနုအသးလကကိုအဖိခိတ် တန်နီဖးဃာလ၊ လီကဝီလအကတိဒေး(ခ)ကို၊ ဖြုစုကို၊ ကုမာကိုဒီး ကိုခံကို (ဒေး(ခ)ဒီးဖြုစု) ဝုခိတ်ဘျးဆဲ(လ)လီကဝီ - လီကဝီလံ့ဘျင် တပ်ဟုဃာတပ်တူလိတ်ပန်နီကိုခွဲဃာတု၊ ကီစဲပတီနှင့် ပထင်ဘင်ဝဲနှင့်လီ.

ဒီးစူးကါတွံဝဲစွဲကီးအဲကလံးကျိာ် ဒ်ဘာ်စၢၤကျိာ် (Linga Franca) လၢတြျာ်ရိၣ်ကြၢ်စံာ်ဒီး သဘျုသနာ်တဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ (Lerner, 2010).

တၢ်ဂ့ၢ်လိာ်ဘျီလိာ်ခံမံၤတမံၤမ့ၢ်ဝဲ ကဒုးအိၣ်ထီၣ်ထံကီၢ်ဒီဘျီအဂီၢ်တၢ်သိၣ်ဘျီထဲတမံၤ (Uniform Civil Code) အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အခီပညီမ့ၢ်ဝဲ တၢ်ထုးကွံာ် တၢ်ဘျီတၢ်ဘါလုၢ်လၢထူသန့တဖၣ် (အါတက့ၢ် ဟံာ်(န)ဒုၣ်လုၢ်လၢထူသန့တဖၣ်) အတၢ်လုၢ်ဘၢလၢ တၢ်သိၣ်ဘျီဒ်န့ၣ်အသိးတဖၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. ထံကီၢ်လၢတသန့အသးလၢတၢ်ဘျီတၢ်ဘါ (Secular State) အခီပညီမ့ၢ်ဝဲ ဒ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျီသဲးခိၣ်သ့ၣ်အသိး ထံကီၢ်န့ၣ်ဘၣ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်အီၤ တသန့အသးလၢတၢ်ဘျီတၢ်ဘါနီတမံၤဘၣ်ဒီး ဒီသဒါဝဲတၢ်ဘျီတၢ်ဘါသဘျုန့ၣ်လီၤ (Williams, 2007). ဖဲကီၢ်အ့ဒယၤအပူၤ ပုၤအါတက့ၢ်န့ၣ်ဘျီထီၣ်ဘါထီၣ်ဝဲ ဟံာ်(န)ဒုၣ်တၢ်ဘါဒီး ထံကီၢ်အပူၤနီၣ်ဂံၢ် ၁၂ မျးကယၤန့ၣ် ဘါဝဲအိၣ်စလုာ်တၢ်ဘါန့ၣ်လီၤ (Lerner, 2010). ကီၢ်အ့ဒယၤန့ၣ် အတၢ်လီၤဆီလိာ်သးအိၣ်အါမံၤလၢ တၢ်ဘျီတၢ်ဘါအယိ ဖဲတၢ်ကွဲးစူးကါအတၢ်သိၣ်ဘျီသဲးအခါ တၢ်ဟံာ်ပနီၣ်ဝဲဖဲ ကီၢ်အ့ဒယၤတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျီသဲးခိၣ်သ့ၣ် အဆၢဒိၣ် ၄ အဆၢဖိ ၄၄အပူၤ တၢ်ကဘၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သိၣ်ဘျီသဲးလၢ အခိၣ်ထံးခိၣ်ဘိအိၣ်လၢ ပုၤဂ့ၢ်ဝီခိၣ်ဃၢၤအဖီခိၣ်န့ၣ်လီၤ (Lerner, 2010). ဘၣ်ဆၣ် ဒ်သဲးဝဲန့ၣ်အဆၢ ၃၇ အသိး တၢ်စူးကါတသ့ဒီး သဲးလၢကမၤတၢ်ဆၢတံာ်လၢ ကဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သိၣ်ဘျီသဲးလၢထး လၢကီၢ်ဘျီတဖၣ်ဒီးဘၣ်ဒီး (လၢကျဲတမံၤ သဲးအစိကမီၤတအိၣ်ဒီးဘၣ်) တၢ်ကကတိၤသကိးအဂ့ၢ်ဝဲန့ၣ် လၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်သဲးအပူၤ တၢ်ဟံာ်ပနီၣ်ဃာ်အီၤဒၣ်ဒ် သန့လၢကဘၣ်ဒီးသန့အီၤ ဖဲန့ၣ်အခါန့ၣ်လီၤ. အယိ ကီၢ်အ့ဒယၤပၣ်လံာ်မၣ်န့ၣ် ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သိၣ်ဘျီသဲးအကလုာ်ကလုာ် လၢတၢ်စူးကါအီၤကသ့လၢ တၢ်ဘျီတၢ်ဘါကရၢကရိလၢတဒ်သိးလိာ်သးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ (Lerner, 2010). မ့ၢ်ကွံာ်တၢ်ဝဲအံၤန့ၣ် ပထံာ်ဘၣ်လၢ တၢ်စူးကါတွံာ်တၢ်ဆီတလဲကယိကယိသန့လၢ တၢ်ဘျီဆဲးတၢ်ဂ့ၢ်လိာ်ဘျီလိာ်တဖၣ် လၢဘၣ်ကွံာ်ဆၢမံာ်ဘၣ်လၢ အ့ဒယၤအတၢ်တုၤတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျီသဲးခိၣ်သ့ၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ.

တၢ်မၤလိသမံသမိး ကီၢ်အဲၣ်ယၣ်လဲၣ် အတၢ်တုၤတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျီသဲးခိၣ်သ့ၣ်တၢ်မၤကျဲ

တၢ်ဟံာ်ဂၢၢ်ဟံာ်ကျၢၤတၢ်ကီၢ်အဲၣ်ယၣ်လဲၣ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျီသဲးခိၣ်သ့ၣ် (Bunreacht na hÉireann) လၢ ၁၉၃၇ နံာ်ဒီးသဲးခိၣ်သ့ၣ်အံၤန့ၣ် ဟဲလီၤလၢကီၢ်အဲၣ်ယၣ်လဲၣ်သဘျုကီၢ်စဲာ်ဂံၢ်ခိၣ်ထံးသဲး (Saorstát Éireann - ၁၉၂၂) န့ၣ်လီၤ. ကီၢ်အဲၣ်ယၣ်လဲၣ်သဘျုကီၢ်စဲာ်ဂံၢ်ခိၣ်ထံးသဲးန့ၣ် ဘၣ်တၢ်ကွဲးဟံာ်ဂၢၢ်ဟံာ်ကျၢၤအီၤ ဖဲကီၢ်အဲၣ်ယၣ်လဲၣ်ထံကီၢ်ပူၤတၢ်ဒုးတၢ်ယၤအကတီၢ်လၢအမ့ၢ် လၢယူၤ ၁၉၂၂ တုၤ လၢမ့ၢ် ၁၉၂၃ အပူၤန့ၣ်လီၤ. တကးဒီးဘၣ် တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျီအံၤန့ၣ် ဟဲအိၣ်ထီၣ်ခီဖျိ အဲကလိာ်-အဲၣ်ယၣ်လဲၣ်လံာ်ဃးဃာ် (Anglo-Irish Treaty) လၢတၢ်တူၢ်လိာ်အါန့ၣ်လီၤအီၤလၢ ဩးတုၣ်ပဒိၣ်ဒီး အဲၣ်ယၣ်လဲၣ်ကမျၢၢ်ပုၤခါစးတဖၣ်အဘၢၣ်စၢၤအယိ ပထံာ်ဘၣ်လၢ တၢ်စူးကါဃာ်တၢ်ဆီတလဲကယိကယိသန့ လၢတၢ်ထံာ်အထီဒါလိာ်သးခံမံၤလၢအမ့ၢ် တၢ်ကမၤကတၢ်ထံကီၢ်ပူၤတၢ်ဒုးတၢ်ယၤအဂီၢ်, ပုၤဩးတုၣ်တဖၣ်လၢ

အဲဒါယုတ်လဲဒါအဘိဗိမုဖိတၢ်သဘျုဒီးနီၢ်ကစၢ်တၢ်မ့ၢ်တၢ်အသူးအသ့ၣ်ဒါ (မ့တမ့ၢ်) တၢ်ကလဲၤတဆီဘၣ်တဆီလၢ
တြိးတ့ၣ်အတၢ်ဆိၣ်သနံးအဖီလၢဒါ' န့ၣ်လီၤ. တၢ်မ့ၢ်နီၤဖး စိၤဖဲန့ၣ် ထံၣ်ဂၢ်ဂၢ်ကရူၢ်ကရိတဖၣ်လၢ
တၢ်တ့ၣ်ထီၣ်အဲၣ်ယုတ်လဲဒါတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျုးသဲးခိၣ်သ့ၣ်အပူၤစ့ၢ်ကီး ထံၣ်ဘၣ်ဝဲ ၃ ကူၣ်န့ၣ်လီၤ.
ပုၤကရၢကရိလၢ တတူၢ်လိာ်လံာ်ပံးဃာ်လၢထံၣ်ကိာ်အပူၤဒီး ပုၤကရၢကရိလၢကဟံးန့ၣ်တၢ်သဘျုတဆီတဆီ
လၢလံာ်ပံးဃာ်အဖီခိၣ် ဒီးတြိးတ့ၣ်ပဒိၣ်လၢအချၢန့ၣ်လီၤ (Lerner, 2010). ဩဒီးတြိးတ့ၣ်န့ၣ် ဆိၣ်သနံးတၢ်ဒိသိး
အတၢ်ပၤတၢ်ပြုးစိကမိၤ ဒီးတၢ်လုာ်ဘၢတဖၣ်ကအိၣ်စံၣ်အိၣ်ကျၢၤအဂီၢ်အသိး (Curran, 1980),
ထံၣ်ကိာ်ဖိကရၢကရိတဖၣ်လၢ တတူၢ်လိာ် လံာ်ပံးဃာ်စ့ၢ်ကီး
ဖိၣ်ဃာ်တၢ်ထၢန့ၣ်ဘိဗိမုဖိတၢ်မ့ၢ်တၢ်အသူးအသ့ၣ်လၢ တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျုးအပူၤသန့
ဒီးထီၣ်ဒါတြိးတ့ၣ်အစိကမိၤန့ၣ်လီၤ. အယိ လၢအဲၣ်ယုတ်လဲဒါတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျုးသဲးခိၣ်သ့ၣ်အပူၤ
တၢ်ဟံးဖိၣ်ဃာ် တၢ်ထီၣ်ဒါလိာ်သးခံမံၤ (Symbolic Ambivalence) အတၢ်အိၣ်သးအိၣ်ဖျါဝဲန့ၣ်လီၤ.
တၢ်ထံၣ်ဘၣ်လၢ အပၣ်ဃုာ်တြိးတ့ၣ်အတၢ်ဟံးပနီၣ်တဖၣ်လၢလံာ်ပံးဃာ်အပူၤတကးဒီးဘၣ်
ဘိဗိမုဖိအတၢ်ပူၤဖျဲးသဘျုးအသူးအသ့ၣ် တဖၣ်စ့ၢ်ကီးန့ၣ်လီၤ. အဒိန့ၣ် လၢတၢ်လိာ်တတီၤန့ၣ် တၢ်ဟံးဖျါဃာ်လၢ
'ကိာ်အဲၣ်ယုတ်လဲဒါပဒိၣ်အစိကမိၤခဲလၢာ် ဒီးတၢ်ပၤတၢ်ပြုး, တၢ်စံၣ်ညီၣ်ပီတ့ၣ်, တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်သဲး
တၢ်စိတၢ်မိၤခဲလၢာ်န့ၣ် ကဘၣ်ဟဲလီၤစၢၤလၢ အဲၣ်ယုတ်လဲဒါထံၣ်ကိာ်ဖိတဖၣ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ' (အဆၢ - ၂) အသိး
လၢတၢ်လိာ်အဂၤတတီၤန့ၣ် 'ထံၣ်ကိာ်အခိၣ်န့ၣ်ခိၣ်သ့ၣ် မ့ၢ်ဝဲတြိးတ့ၣ်စိၤပၤန့ၣ်လီၤ
(တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျုးလံာ်ဆုၢ်သန့ၣ် - ၂) န့ၣ်လီၤ (The Constitution of the Irish Free State – 1932,
London).

ဖဲခိၣ်ထံးပတီၢ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျုးသဲးခိၣ်သ့ၣ်အပူၤ
တၢ်ထၢန့ၣ်ဃာ်တၢ်ထံၣ်ထီၣ်ဒါလိာ်သးခံမံၤလိာ်အယိ တၢ်ဟံးထွဲအဂ့ၢ်ဒီးတဂ့ၢ်အိၣ်ဃုာ်လိာ်အသးန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂ့ၢ်မ့ၢ်ဝဲ
မ့ၢ်လၢတၢ်ထၢန့ၣ်တ့ၣ်ဃာ်ဒ်န့ၣ်အယိ ဒီဖျါလၢတြိးတ့ၣ်ပဒိၣ်အတၢ်တူၢ်လိာ်အ့ၣ်န့ၣ်
မၤဒံၣ်မိၣ်ကြံၣ်စံၣ်တၢ်ဃုထၢအမူးတဖၣ်ဒီး ဒုးအိၣ်ထီၣ်သ့အဲၣ်ယုတ်လဲဒါဘျီဒိၣ်, ပဒိၣ်တဖၣ်သ့န့ၣ်လီၤ (Leo
Kohn, 1932) (W.K. Hancock, 1937). တၢ်အအၢမ့ၢ်ဝဲ တၢ်ပၤတၢ်ပြုးစဘဲစဘါအိၣ်ထီၣ်လၢ

မိုးအဲဒ်ယုလဲဒ်အတၢ်ပတၢ်ပြးစိကမီၤန့ၣ် ဟဲလီၤလၢ အဲဒ်ယုလဲဒ်ထံကီၢ်ဖိတဖၣ်ဒါ မ့တမ့ၢ် အဲဒ်ယုလဲဒ်န့ၣ် မ့ၢ်အိၣ်ဒီးလၢတြိးတုၣ်ပဒိၣ်အဖီလၢဒါဒီး တၢ်ထံၣ်ခံမံၤ လၢအမ့ၢ် တၢ်ကလဲၤဆူညါဒ် တြိးတုၣ်ဒိၣ်မံန့ၣ်ယၢၣ်ဒါ မ့တမ့ၢ် ကယုထီၣ်တၢ်ပတၢ်ပြးလီၤတၢ်လီၤဆဲး ဆူညါဒါ စ့ၢ်ကီးအိၣ်ထီၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ (Lemer, 2010). လၢခံန့ၣ် တၢ်ထံၣ်လၢကယုထီၣ်တၢ်ထူၣ်ဖျဲးလၢလၢပဲၤပဲၤန့ၣ် အဂံၢ်ဆူၣ်ထီၣ် ဖျါဖျါဆ့ဆ့န့ၣ်လီၤ.

ဖဲ ၁၉၂၃ န့ၣ် ကီၢ်အဲဒ်ယုလဲဒ်န့ၣ် ပၣ်ဃုာ်ဘၣ်လၢ ထံကီၢ်ကိးဘုၣ်ဟ်ဖျိၣ်ကရၢဖးဒိၣ်အပူၤ ဒ်ထံကီၢ်သဘူ တဘျုးအသိးဒီး မၤနၢၤတၢ်တၢ်လၢ တၢ်ကုၣ်ကျဲးစးလၢ ကဒီးန့ၢ်ဘၣ်တၢ်တူၢ်လိာ်ဟ်ပနီၣ် အဲဒ်ကလိၣ်-အဲဒ်ယုလဲဒ် လံာ်ဃံးဃာ် ဒ်လံာ်ဃံးဃာ်လၢဘၣ်တၢ်အၢၣ်လီၤဆဲးစုပနီၣ်လၢ ထံကီၢ်သဘူခံဘုၣ်အဘၢၣ်စၢၤလၢ ၁၉၂၄ န့ၣ် ထံကီၢ်ကိးဘုၣ်ဟ်ဖျိၣ်ကရၢဖးဒိၣ် အတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်ဖးဒိၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ (Harkness, The Restless Dominion). ဖဲ ၁၉၃၁ န့ၣ်န့ၣ် တြိးတုၣ်တခီဘၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တ့ၢ် ဝဲးမ့ၢ်စတၢ်သဲးစး (Statue of Westminster, 1931) လၢအမ့ၢ် တၢ်ကအုၣ်ကီၤန့ၢ် ဒိၣ်မံန့ၣ်ယၢၣ်ထံကီၢ်တဖၣ် အတၢ်စံၣ်ညီၣ်အဘျုးအတီၤဒဲးဝဲစိကမီၤ လၢလၢပဲၤပဲၤန့ၣ်လီၤ. လၢခံန့ၣ် ကီၢ်အဲဒ်ယုလဲဒ်န့ၣ် ကဲထီၣ်ထံကီၢ်သဘူတဘျုးလၢ အပူၤဖျဲးဒီးတၢ်လုာ်ဘၢ ဒီးအိၣ်ဒီးတၢ်စံၣ်ညီၣ် အဘျုးအတီၤဒဲးဝဲန့ၣ်လီၤ.

လၢခံန့ၣ်တြိးတုၣ်အတၢ်ဆီၣ်သနံးလၢတၢ်ချၢတအိၣ်လၢအဖီ

အဲဒ်ယုလဲဒ်ထံကီၢ်ပူၤကရၢကရိတဖၣ်န့ၣ် မၤဒိၣ်ထီၣ်လဲၣ်ထီၣ်သ့ တၢ်ဘျီက့ၤတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျုးသဲးခိၣ်သ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢအခိၣ်ထံးန့ၣ် တၢ်ကွဲးထၢန့ၣ်တၢ်ဃာ် တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျုးသဲးခိၣ်သ့ၣ် ဒ်ဂံၢ်ခိၣ်ထံးသန့အသိးအဖီ တၢ်အံၤတကဲဒ်တၢ်ကျၢၤဃံးဘၣ် ဒီးတၢ်ဘျီအီၤ ညီန့ၣ်လီၤ (Lemar, 2010). တၢ်ဘျီတုၣ်သ့ လီၤလီၤဆီဆီ သဲးတဖၣ်လၢတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျုးသဲးခိၣ်သ့ၣ်အပူၤ လၢအိၣ်ဒီးတြိးတုၣ်အတၢ်လုာ်ဘၢ ဒီဖျိတၢ်ဆီတလဲကယီၤကယီၤသန့ (Incrementalism) န့ၣ်လီၤ. ဖဲ ၁၉၃၃ န့ၣ်န့ၣ် တၢ်တြၢၣ်ကွံာ်သဲးအဆၢတဖၣ်လၢအမ့ၢ် ကဘၣ်အိၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်တီသးရၤလၢ တြိးတုၣ်စီၤပၤအအိၣ် ဒီးကဘၣ်ပတံသကွံာ်ကညးထီၣ်တၢ်ဆူ တြိးတုၣ်ထံကီၢ်အပူၤဟ့ၣ်ကူၣ်တၢ် (Rights to Appeal to the Privy Council) ဒီးဖဲ ၁၉၃၆ န့ၣ်န့ၣ် တြၢၣ်ကွံာ်တၢ်ပတၢ်ပြးသဲးအဆၢခဲလၢာ် လၢအဘၣ်ထွဲဒီးတြိးတုၣ်စီၤပၤသ့တ့ၢ်ဝဲန့ၣ်လီၤ (Brian Farrell, 1988).

ခိုင်ထုံးပတ်ဝန်းကျင်တို့သည် တစ်ဘက်သို့ သွားသော အခါ ၈၃ ခါအကျိုး တစ်ဘက်သို့ သွားတော့ ၄၁ ခါဒီး ဖဲ ၁၉၃၇ နံပါတ်နှင့် ဒူးအိပ်ထိုင်တုဘန် ကီရီအဲဒ်ယုန်လဲဒ်တင်သျှင်ထိုင်တင်ဘျာသဲစးခိန်သျှင်အသီ (bunrecht na héireann) နှုတ်လီ။ (Lemer, 2010).

ခီဖျိုလောကျဲဝဲအံ့၊ ကီရီအဲဒ်ယုန်လဲဒ်သဘျူ (Free Irish State) အတင်သျှင်ထိုင်တင်ဘျာသဲစးခိန်သျှင် မှ်တွဲဝဲ တင်ဆီတလဲကယီကယီသနူ (Incrementalism) အတင်ဂုဒိလောခံတခါနှုတ်လီ။ တင်စံးသုလော အကတီဝဲနုတ်အခါ တင်တကွဲးဟ်ဖျိုတွဲး ဖဲတင်သဘျူလောလောပဲပဲ၊ ဒီးတင်ဟံးနုတ်တင်သဘျူလောကြီးတွဲးအတင်လုင်ဘာအဖီလတ် တင်ထိုင်ခံမံအဘျာစာနှုတ် တင်ကဒူးလဲအဲဒ်ယုန်လဲဒ်အခါဆူညါဒ်လဲဒ် ဖျိုဖျိုဖျိုဖျိုစွဲးကီး ဖဲအကြားနှုတ် ကဲထိုင်တင်မလဲနှုတ်လီ။ လောကီရီအဲဒ်ယုန်လဲဒ်ထံကီဖိတဖုန်အဂီဝ် ထဲတင်သဘျူလောလောပဲပဲ၊ မှ်ဝဲဖီတင်နှုတ်လီ။ ဘန်ဆန် ခီဖျိုလောတင်ဂုဒိလောတဖုန်လောအမှ် လံာ်ဃံးဃာ်ဒီးကြီးတွဲး၊ ကြီးတွဲးအတင်လုင်ဘာအယီ တင်တြီမာတံာ်တံာ် အိန်တွဲးအါမံလော ကဟံးနုတ်တင်သဘျူလောလောပဲပဲ၊ တဘျီဃီအဂီဝ်နှုတ်လီ။ တင်အိန်သးအံ့နှုတ် အဝဲသျှင်ဆီကမိန်တွဲး တင်တဒူးပုန်ဃုတ် တင်ကွဲးလီတံာ်လီဆဲးတဖုန်လော တင်သျှင်ထိုင်တင်ဘျာသဲစးခိန်သျှင်အပူ၊ ဒီးထာန်တွဲး ‘တင်လီဟီ’ အါမးအယီ ဆူညါကတီဝဲယံာ်အဂီဝ် ကျဲလောအကြားအဘျာနှုတ်လီ။ တင်ဒိန်ထိုင်ထိုင်လောအကဲထိုင် ဆူညါကွဲးကွဲးတဖုန်အသီး ပစံးသုလော တင်သူးဘူးကျဲအံ့၊ ကဲထိုင်လိန်ထိုင်တွဲးနှုတ်လီ။

တင်သမံထံ တင်သူးဘူးခီဖျိုတင်ဆီတလဲကယီကယီသနူ (Incrementalism)

ဒ်တင်ဟ့ဒ်ဃာ်အဒိလောထးအသီး လောတင်တွဲးတင်သျှင်ထိုင်တင်ဘျာသဲစးခိန်သျှင်တင်မကျဲအပူ၊ တင်သူးဘူးဆူ တင်သးတလီပလိာ်လောအဟဲထိုင် လောဟးဆဲးသုတဖုန်နှုတ် တင်စူးကါသုတင်ဆီတလဲကယီကယီသနူဒီး ကျဲဝဲနုတ်တမ့ထဲကျဲလော တင်ဆီတလဲအီတသုတမ့ဘန်၊ တင်စူးကါအီသု ဒ်အဘျာဘျီးဘန်ဒါအသီး လောထံကီတင်အိန်သးဂု၊ တင်ကီခဲလောအကွဲးဆာ်မဲာ်ဘန်ဂု၊ စီဆောကတီဝဲဂုအဖီခိန်နှုတ်လီ။ ဒ်တင်အဒိကဲထိုင်သးခီဖျို လောတင်ဟ့ဒ်ဃာ်လောထးတဖုန်အသီး တင်ဆီတလဲကယီကယီသနူ အကံာ်အစီအကါဒိန်ကတင်နှုတ် မှ်ကဲထိုင်လောတင်ဆောကတီဝဲတပူဃီဒီး

ထံကီၢ်အစံၣ်စိၤတၢ်ဆီတလဲ
လဲလိာ်ဒ်လဲၣ်ဂ့ၤဒ်လဲၣ်ဂ့ၤ
တၢ်တက့ၢ်တၢ်တ့ၢ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ်တၢ်မၤကျဲ
ဒ်တၢ်ပၢၢ်ဆၢတၢ်မၤတမံၤ
ဒီးတၢ်ထံၣ်အီၤလၢအလဲၤတလၢကွံာ်တၢ်ပၢၢ်ဆၢန့ၣ်လီၤ. တၢ်အကံၢ်အစီအဂၤတမံၤလၢတၢ်ထံၣ်ဘၣ်မ့ၢ်ဝဲ
တၢ်ကဘၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်န့ၣ်သဲးစးလၢ တၢ်ဂ့ၢ်တနီၤလၢအမ့ၢ် ပဒိၣ်တၢ်မၤကျဲကပူၤအတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်က့ၢ်ဂီၤ,
တၢ်လဲၤတရံးကျိၤကျဲတဖၣ်အဂီၢ်ဘၣ်ဆၣ် တၢ်ဟံၣ်ပနီၣ်လၢ တၢ်ဂ့ၢ်တနီၤန့ၣ် မ့ၢ်ကဲဒ်တၢ်အဂံၢ်ထံး,
အကါဒိၣ်ထဲလဲၣ်သန့ၣ်က့ၤ တလိၣ်လၢတၢ်ကဟံၣ်ပနီၣ်အီၤလီၤတံၢ်လီၤဆဲးဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တကးဒိးဘၣ်
တၢ်အံၤမ့ၢ်ဝဲတၢ်တူၢ်လိာ်ဟံၣ်ပနီၣ်လၢ တၢ်က့ၢ်ကျဲးစးဒ်သိး ကရၢကရိလၢတဒ်သိးလိာ်သးတဖၣ်
ကတူၢ်လိာ်ဒိၣ်ဒိၣ်လဲၣ်လဲၣ် ထံကီၢ်ဒီးထံကီၢ်ဖိတဖၣ်အတၢ်ဘၣ်သးနီၣ်ထီၣ်တဖၣ်, တၢ်ဟံၣ်လုာ်ဟံၣ်ပူၤတဖၣ်အဂီၢ်,
မ့တမ့ၢ်တၢ်က့ၢ်ကျဲးစးဒ်သိး ပုၤကရၢကရိအလီၤဆီလိာ်သးတဖၣ် အတၢ်ဘၣ်သးနီၣ်ထီၣ်ဒီးတၢ်ဟံၣ်လုာ်ဟံၣ်ပူၤတဖၣ်
ကဘၣ်တၢ်န့ၣ်ဖျါအီၤ, ဒုးပုၤပုၤအီၤလၢတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ်အပူၤအဂီၢ်တဖၣ်န့ၣ်
ကဲထီၣ်တုၤအဝံၤတမ့ၢ်ကသ့ဖဲ တၢ်တ့ၢ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ်အကတီၢ်ဖုၣ်ဖုၣ်ဖိဘၣ်ဒီး
ကဘၣ်ဟံးန့ၢ်တၢ်ဆၢကတီၢ်ဒီး ဖံးမၤအီၤန့ၣ်လီၤ.

လၢတၢ်တ့ၢ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ်အပူၤ တၢ်မၤအီၤထဲလၢပုၤအါဂၤအတၢ်ဘၣ်သးတသ့ဘၣ်
ဒီးအကါဒိၣ်လီၤလီၤဆီဆီလၢ ကဘၣ်ဟံးန့ၢ်ပုၤကရၢကရိအလီၤဆီလိာ်သးတဖၣ် အတၢ်တူၢ်လိာ်ဆိၣ်ထွဲအသ့
ဒိၣ်ဒိၣ်အါအါန့ၣ် ပတဲတ့ၢ်လံလၢထးန့ၣ်လီၤ. လၢထံကီၢ်အတၢ်အိၣ်သးအဖီခိၣ်
ကရၢကရိလၢကဘၣ်ထၢန့ၣ်ဆိကမိၣ် ဒိးအါထီၣ်, မ့တမ့ၢ် ကရၢအံၤတဖၣ်အကျါ
တၢ်တဒ်သိးလိာ်သးဒ်အါထီၣ်န့ၣ် တၢ်မၤလၢကဘၣ်ဟံးန့ၢ် တၢ်တူၢ်လိာ်အါၣ်လီၤန့ၣ် ဒ်ကီၢ်ခဲထီၣ်န့ၣ်လီၤ.
ဒ်သိးကလဲၤခီဖျါတၢ်အိၣ်သးအံၤအဂီၢ် တၢ်သုးကျဲၤသ့ဒ်သိး
တထံၣ်တၢ်တ့ၢ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ်တၢ်မၤကျဲ ‘ဒ်သးသမူတစီၤန့ၣ်ထဲတဘျီ’ ဘၣ်ဒီး
တၢ်ကဆိကမိၣ်အီၤ ဒ်တၢ်မၤအကတီၢ်အါမးတဖၣ်အကျါတပတီၢ် ဒီးတၢ်သုးလီၤတၢ်ဆၢတံာ်တဖၣ်ဆူ
ထံဂ့ၢ်ကီၢ်ဂ့ၢ်အတက့ၢ်, တၢ်ထၢန့ၣ်သဲးစးတဖၣ်လၢ အခိပညီအိၣ်သ့အါန့ၢ်တမံၤ ဒီးတၢ်ထၢန့ၣ်သဲးစးတဖၣ်လၢ

အမဲဉ်ညါအလီၢ်ခံ တဘၣ်လီၢ်ဖိဒုတဖၣ်ဒီး တၢ်သးနံၤသးသီ တၢ်သးတလီၤပလီၢ်တဖၣ် ဒ်သိးကဘျါဆဲးအီၤလၢခံ ဒီးသးကျဲၤလဲၤတၢ် ဆူညါန့ၣ်လီၤ.

တၢ်သးနံၤသးသီအံၤ အကါဒိၣ်လၢတကဲထီၣ်ဒ် တၢ်သးကွံာ်ပှၤတဝါလၢတဒ်သိးလီၢ်သးတဖၣ် အတၢ်မိၣ်န့ၣ် သးလီၤတဖၣ် ဆူလီၢ်ခံဒီးတၢ်လၢအဟဲၤလၢလီၢ်ခံ မၤလၢလီၢ်ခံတမ့ၢ်အဂီၢ်စ့ၢ်ကီး အကါဒိၣ်မးန့ၣ်လီၤ. တၢ်ဆီတလဲ ကယီၤကယီၤန့ၣ် တမ့ၢ်ဟ့ၣ်ကုၣ်ဟ့ၣ်ဖးလၢ ကဟးဆဲးတၢ်ဆၢတဲာ်အကီၢ်အခဲတဖၣ် လၢတၢ်တ့တၢ်သ့ၣ်ထီၣ် တၢ်ဘျါသဲးစးခိၣ်သ့ၣ်အပူၤ ဒိဖျိတၢ်သးနံၤသးသီအီၤတမ့ၢ်ဘၣ်. လၢခါဆူညါန့ၣ် ကဒုးပၣ်ဃုာ် ပှၤကရၢကရိလၢ တဒ်သိးလီၢ်သးတဖၣ် အတၢ်မိၣ်န့ၣ်သးလီၤတဖၣ် ကပၣ်ဃုာ်ဒိၣ်ဒိၣ်အါအါအဂီၢ် မ့တမ့ၢ်အတၢ်ဆီၣ်ထွဲကအိၣ်ထီၣ် အဂီၢ် အလီၢ်အိၣ်လၢတၢ်ကဟ်တၢ်သးကျဲၤလၢ အဟ့ၣ်တၢ်အုၣ်ကီၤလၢလၢပျဲၤပျဲၤတဖၣ်စ့ၢ်ကီးန့ၣ်လီၤ. တၢ်တပတီၢ်န့ၣ် ကဘၣ်တူၢ်လီၢ်ဟ်ပနီၣ် ဒီးမၤနီၣ်လၢတၢ်ထံၣ်ဆိကမိၣ်တဒ်သိးလီၢ်သးတဖၣ်အိၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. ဝံၤဒီး ကဘၣ်ရဲၣ်ကျဲၣ်ထီၣ် တၢ်ဆၢတဲာ်ခါဆူညါထံၣ်ဂ့ၢ်ကီၢ်ဂ့ၢ်တၢ်မၤကျဲၤ လၢပှၤကိးဂၤဒဲးပၣ်ဃုာ်သ့န့ၣ်လီၤ. ထံၣ်ကီၢ်ကရၢကရိတဖၣ်လၢအမ့ၢ် ဘျီၣ်ဒိၣ်, ပဒိၣ် အတၢ်လဲၤတရံးအသးန့ၣ် ကဲထီၣ်သ့တၢ်မၤအတက့ၢ်အကါဒိၣ်ကတၢ်လၢ တၢ်ဆၢတဲာ်လၢ ကမၤလၢ ခါဆူညါ လၢတၢ်ဆီတလဲအီၤညါတဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ဖဲအံၤတၢ်သံကွၢ်လၢအအိၣ်ထီၣ်သ့မ့ၢ်ဝဲ ထံၣ်ကီၢ်ကရၢကရိတၢ်မၤကျဲၤကပူၤတဖၣ် (State Institutions) (အဒိ - တၢ်ဃုထၢပဒိၣ်တၢ်မၤကျဲၤ, ကီၢ်ခိၣ်တၢ်မၤကျဲၤ (မ့တမ့ၢ်) ဘျီၣ်ဒိၣ်တၢ်မၤကျဲၤ, ကီၢ်စၢဖျိဒီးကီၢ်စဲၣ်ပတီၢ်ပဒိၣ်တဖၣ် အတၢ်နီၤဖးဟံးန့ၢ်စိကမီၤ) တဖၣ်အပူၤ ကရၢကရိလၢတဒ်သိးလီၢ်သးတဖၣ် ပၣ်ဃုာ်ကဲခၢၣ်စးသ့ထဲလဲၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်သံကွၢ်အံၤ မ့ၢ်တၢ်သံကွၢ်အကါဒိၣ်မးလၢ တၢ်ဆၢတဲာ်လၢတၢ်ကသးအီၤဆူ ထံၣ်ဂ့ၢ်ကီၢ်ဂ့ၢ်အတက့ၢ်အပူၤတဖၣ် အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ခါဆူညါတၢ်ဆၢတဲာ်တၢ်မၤကျဲၤတဖၣ် လၢတၢ်သးကျဲၤဃာ်အီၤလၢ တၢ်ဆၢတဲာ်လၢကဘၣ်တၢ်ထုးကွံာ် သးကွံာ်အီၤလၢ တၢ်တ့တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျါသဲးစးခိၣ်သ့ၣ်တၢ်မၤကျဲၤအချၢအပူၤန့ၣ် ကရၢကရိလၢအတၢ်မိၣ်န့ၣ်သးလီၤ တဒ်သိးလီၢ်သးတဖၣ် ကဘၣ်သးပၣ်ဃုာ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. တၢ်န့ၣ်အဖီခိၣ် ထံၣ်ကီၢ်ကရၢကရိ (State Institutions) တဖၣ်အကံၢ်အစီကဂ့ၤအဂီၢ်, ကကဲခၢၣ်စးလၢ ထံၣ်ကီၢ်ပှၤပှၤကရၢကရိလၢတဒ်သိးလီၢ်သးတဖၣ်အဂီၢ်

ဒိပ်ဒိပ်လဲလဲ ကတော်အဂီၢ်န့ၣ် မ့ၢ်တၢ်ကြးသးလီၤအီၤစ့ၢ်ကီးန့ၣ်လီၤ. အခီပညီမ့ၢ်ဝဲ
တၢ်သးလီၤတၢ်ဆၢတံၣ်တဖၣ်ဆူ ထံၣ်ကီၢ်ဂ့ၢ် အတက့ၢ်မ့ၢ်ဂ့ၢ်, တသးအီၤမ့ၢ်ဂ့ၢ် ထံၣ်ကီၢ်ကရၢကရိ,
တၢ်မၤအကျဲကပူၤတဖၣ်အကံၢ်အစီၣ်န့ၣ် တမ့ၢ်တၢ်လၢ ကဘၣ်ဆိကမိၣ်စ့ၤစ့ၤဘၣ်.

တၢ်န့ၣ်အဖီခိၣ် တၢ်ထၢန့ၣ်သ့သဲးတဖၣ်လၢ အဟံၣ်ပနီၣ်အတက့ၢ် မ့ၢ်တမ့ၢ်တၢ်တြီပနီၣ်တဖၣ်လၢ
ထံၣ်ကီၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျဲယူကျဲဖိးတဖၣ်အဖီခိၣ် လၢဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်ဆၢတံၣ် လၢအဘၣ်တၢ်သးကွံၣ်အီၤတဖၣ်
လၢတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ်အပူၤသ့န့ၣ်လီၤ. ထံၣ်ကီၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကဲထီၣ်သးလၢအါန့ၣ်တမံၤ (အဒိ -
ဘျီၣ်ဒိၣ်, ဒီမရှၢၣ်လီၤဆီ, တၢ်အိၣ်ဖျိၣ်ဖးဒိၣ်တဖၣ်) အဖီခိၣ် တၢ်ဟ့ၣ်သ့ တၢ်ဆၢတံၣ်စိကမီၤ,
စိကမီၤလၢအဟံၣ်ဖျိထီၣ်သ့ လၢဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်ဂ့ၢ်လၢအဝဲသ့ၣ်ကဘၣ်ဆၢတံၣ်တဖၣ်ဒီး တၢ်တြီပနီၣ်သ့စ့ၢ်ကီး
တၢ်န့ၣ်ကျဲသန့တဖၣ် (directive principle) လၢတၢ်စိတၢ်ကမီၤတဖၣ်အဖီခိၣ်န့ၣ်လီၤ. ³ အဒိန့ၣ်
ဖဲကီၢ်အ့ၣ်ဒယၢအပူၤ တၢ်ဟံၣ်ပနီၣ်ထံၣ်ကီၢ် အတၢ်ပၤတၢ်ပြး ကျိၣ်လၢအဖိးသဲး
ဒီးထံၣ်ကီၢ်ဒီဘၣ်တၢ်သိၣ်ဘျၢသဲးတဖၣ်အပူၤ တၢ်ဟ့ၣ်မူဟ့ၣ်ဒါ ပဒိၣ်ကရၢကရိ တဖၣ်အသိး အဂၤတကပၤန့ၣ်
လၢတၢ်ဟံၣ်ပနီၣ်ဒိန့ၣ်အပူၤ တၢ်တြီပနီၣ်တ့ၢ် ဒီဖျိတၢ်န့ၣ်ကျဲသန့တဖၣ် ဒ်သိးပုၤစ့ၤဂၤကရူၢ်တဖၣ်
အတၢ်ဆဲးတၢ်လၢခွဲးယၢတဖၣ် ဒီးတၢ်ခွဲးယၢအံၤတဖၣ်အတၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢ အသ့တဘၣ်ဒိ အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ (Lerner
2010). ဒ်န့ၣ်မး တၢ်ဒုးလိၣ်ထီၣ်ဖးထီၣ်ကသ့ တၢ်ဂ့ၢ်ထီၣ်ပသီဆီတလဲတဖၣ် လၢအကဲထီၣ်သးနီၢ်နီၢ်သ့
ဒီးတၢ်အုၣ်ကီၤ အိၣ်လၢ ပုၤလၢအဘၣ်ထွဲကိးဂၤဒဲးအဂီၢ် ဒီးတသးကွံၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကျိၤလၢ
အိၣ်ဒီးသးတလီၤပလိာ်တဖၣ် တကဲထီၣ်ဒ် တၢ်လၢအဟဲလၢလီၤခဲ ကမၤလၢလီၤခဲတဂ့ၤအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်သးဘူးဒီဖျိ တၢ်ဆိတလဲကယီကယီသန့ အတၢ်တြီပနီၣ်ဒီးတၢ်ဂံၢ်စၢ်လၢအဟဲပၢ်ထီၣ်သ့တဖၣ်

³ သန့တၢ်န့ၣ်ကျဲ (Directive Principle) မ့ၢ်ဝဲ တၢ်ဟံၣ်ပနီၣ်သန့တဖၣ်လၢအမ့ၢ် တၢ်ဒုးဟံၣ်ကဲပိာ်ထွဲပုၤကူပုၤကညီခွဲးယၢတဖၣ်,
တၢ်ဒုးတၢ်ပီၣ်ဒီးထံၣ်ကီၢ်ဖိတဖၣ် လၢအဘၣ်ဒိသ့လၢသန့, တၢ်ဒုးပၣ်ဃုာ်ပုၤကရူၢ်လၢအဘၣ်ထွဲခဲလၢာ်
လၢတၢ်ဆၢတံၣ်တၢ်အပူၤ ဒ်သိးကဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဟံၣ်ပနီၣ်/သန့အတက့ၢ်တဖၣ်
ဒ်သိးတဟ့ၣ်တၢ်စိတၢ်ကမီၤလၢတၢ်ဟံၣ်ပနီၣ်တအိၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

လၢတၢ်သုးဘူးခိဖျိတၢ်ဆီတလဲကယီကယီသနူအပူၤ တၢ်ဂံၢ်စၢ်, တၢ်တြီပနီၣ်တဖၣ်အိၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ.
လၢတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သုးကျဲၤတဖၣ် ဒ်သိးကသုးကွံာ်ထံဂ့ၢ်ကီၢ်ဂ့ၢ်တၢ်တၢ်ပီၣ်တဖျၢၣ် ဆူခါဆူညါအဂီၢ်အပူၤ
တၢ်လိာ်ဘၣ်တဖၣ်မ့ၢ်အိၣ်န့ၣ် တၢ်ဖၣ်ဆါ, တၢ်သဘံၣ်ဘၣ်လၢတလိာ်ဘၣ်တဖၣ်
ဟဲပၢ်ထီၣ်လၢခါဆူညါသ့န့ၣ်လီၤ. Hanna Lerner စံးလၢ ဂံၢ်ခိၣ်ထံးခွဲးယၢ်တဖၣ်ဘၣ်ဒိ,
တၢ်သုးကျဲၤလၢဘၣ်တၢ်ဟံၣ်ဘာ်တစီၢ်တလီၢ်န့ၣ် တၢ်ဆီတလဲအီၤ တညီဒီး ကတီၢ်ယံာ်န့ၢ်ဒ်တၢ်မုၢ်လၢဟံၣ်အီၤ
ဒီးတန့ၢ်ဘၣ်တၢ်တူၢ်လိာ်အၢၣ်လီၤလၢ တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ် သဲးအထူၣ် ဒီးတၢ်စံာ်ညီၣ်ပီတုအထူၣ်တဖၣ်အဘၢၣ်စၢၤ
ဘၣ်ထွဲဒီး တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ် အသဲးတဖၣ်အခီပညီန့ၣ်
မ့ၢ်ဝဲတၢ်ဂ့ၢ်ကီတဖၣ်လၢအဟဲပၢ်ထီၣ်သ့ လၢကတီၢ်ယံာ်တၢ်လဲၤကျဲအပူၤန့ၣ်လီၤ.

ပှၤလၢအတုတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ် မ့ၢ်စူးကါ incrementalist တၢ်သုးဘူးကျဲအခါ
ကဘၣ်ပလီၢ်သ့ၣ်ပလီၢ်သးလီၤလီၤဆီဆီလၢ တကွၢ်ကပၤဘၣ် တၢ်ဒိသဒါထံကီၢ်ဖိတဖၣ်အတၢ်သဘျၢ
ဒီးဂံၢ်ခိၣ်ထံး ခွဲးယၢ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လီၤလီၤဆီဆီ
မ့ၢ်ဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်မိၣ်န့ၢ်သးလီတဖၣ်လၢတၢ်ဘျၢတၢ်ဘါအဂီၢ် တၢ်တန့ၢ်ဘၣ် တၢ်တူၢ်လိာ်အၢၣ်လီၤအပီ
တၢ်သုးကွံာ်အီၤဆူခါဆူညါန့ၣ် မၤဘၣ်ဒိသ့ဂံၢ်ခိၣ်ထံးခွဲးယၢ်တဖၣ် လၢခါဆူညါ (လီၤလီၤဆီဆီ
ပှၤကရၢကရိလၢတဒ်သိးလိာ်သးတဖၣ် အတၢ်ဘျၢတၢ်ဘါဒီးတၢ်ဆဲးတၢ်လါသဘျၢခွဲးယၢ်တဖၣ်) န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂံၢ်စၢ်လၢခံတမံၤမ့ၢ်ဝဲ တၢ်သုးတၢ်ကျဲၤလၢ တၢ်တကွဲးဘာ်လၢတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢအပူၤ
ဒီးတၢ်တူၢ်လိာ် တ့ၢ်အီၤလၢ တစီၢ်တလီၢ်တဖၣ်န့ၣ် အိၣ်ယံာ်န့ၢ်တၢ်မုၢ်လၢဟံၣ်အီၤသ့န့ၣ်လီၤ.
တၢ်သုးကျဲၤပူၤဖျဲးတဘၣ် လၢတၢ်ဟံၣ်အီၤဒ် တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ်အဂီၢ်, တၢ်သုးတၢ်ကျဲၤလၢ
တၢ်ဟံၣ်ဘာ်တ့ၢ်ဒ်သဲးလၢတၢ်ကဒုးအိၣ်ထီၣ်အီၤတဖၣ် န့ၣ်
အိၣ်ယံာ်န့ၢ်တၢ်မုၢ်လၢဟံၣ်အီၤလၢတၢ်အိၣ်သးနီၢ်နီၢ်အသိး, တၢ်ကီၢ်ခဲအိၣ်အါထီၣ်လၢ ကဘျီလဲလိာ်က့ၢ်အီၤအဂီၢ်
စ့ၢ်ကီးန့ၣ်လီၤ. တၢ်လၢဟံၣ်ထွဲထီၣ်အခံမ့ၢ်ဝဲ ဂံၢ်ခိၣ်ထံးနီၣ်ထီၣ် လၢတၢ်ဆီကမိၣ်အီၤလၢ ကကဲထီၣ်လိာ်ထီၣ်
ဒ်တၢ်ဆါကတီၢ်လဲၤအသိးတဖၣ်န့ၣ် ယံာ်လၢကလိာ်ထီၣ်ဖးထီၣ်အဂီၢ်ဒီး
တၢ်အိၣ်သးလၢတမ့ၢ်အဂ့ၤကတၢ်တဖၣ်န့ၣ် အိၣ်ယံာ်အိၣ်ထာဝဲသ့န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂံၢ်စၢ်သၢမံၤတမံၤန့ၣ် ဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်ဖှ်ဆၢတဖၣ်လၢ၊ အကဲထီၣ်သ့ၤလၢ၊ တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်သဲးဒီးတၢ်စံၣ်ညီၣ်ပီတု
အထူၣ်တဖၣ်အဘၢၣ်စၢၤန့ၣ်လီၤ. Incrementalist တၢ်သုးဘူးကျဲ ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးဝဲလၢ
ပှၤတုတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢ၊ သဲးခိၣ်သ့ၣ်တဖၣ်န့ၣ် မ့ၢ်ဘၣ်ထွဲဒီး ဂံၢ်ခိၣ်ထံးသဲးတဖၣ်
လၢတၢ်ဒီးန့ၣ်တသ့တၢ်တူၢ်လိာ်အၢၣ်လီၤတဖၣ်န့ၣ် ဒ်တၢ်ဟံၣ်ဖျါအီၤလၢထးအသိး တၢ်သုးအီၤသ့ဆူ ခါဆူညါအသိး
ဟံၣ်တုၤသ့သဲးတဖၣ်လၢ၊ အဒိပညီၤလီၤဆီလိာ်သး, တဖျါတဖျါတဖၣ်လၢ
တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ်အပူၤသ့စ့ၢ်ကိးန့ၣ်လီၤ. Hanna Lerner စံးဝဲလၢ၊ သဲးလၢ
တဘၣ်တၢ်မၤဖျါမၤဖျါအီၤအံၤတဖၣ်န့ၣ် မ့ၢ်တနံၤန့ၣ် ဒုးအိၣ်ထီၣ်သ့တၢ်တြုၣ်တဖၣ်လၢ
တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်သဲးအထူၣ်ဒီး တၢ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုအထူၣ် (လီၤလီၤဆီဆီ အထူၣ်ဝဲအံၤအိၣ်သ့ၣ်လၢအမ့ၢ်
ကိၢ်စၢ်ဖျါဘျီၣ်ခိၣ်ခိၣ်သ့ၣ် Supreme Court) အဘၢၣ်စၢၤသ့န့ၣ်လီၤ. တၢ်ဂံၢ်စၢ်ဒ်အံၤန့ၣ် ဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်ဂံၢ်စၢ်လၢ
တၢ်တဲဖျါထီၣ်အဆိကတၢ်တမံၤန့ၣ်လီၤ. တၢ်တြုၣ်ဘၣ်ဒ်အံၤတဖၣ်န့ၣ်
လၢတၢ်တဲဖျါထီၣ်ထံကိၢ်ဖိအဂံၢ်ခိၣ်ထံးခွဲးယာ်တဖၣ်အဒိပညီၤအပူၤ ဒုးအိၣ်ထီၣ်သ့ တၢ်ထုးစိကမီၤလၢ
အထူၣ်ခံမံၤအပူၤသ့အသိန့ၣ်လီၤ. တၢ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုအထူၣ် အမူဒါအကါဒိၣ်ကတၢ်တဖၣ်မ့ၢ်ဝဲ
တၢ်ဒိသဒါထံကိၢ်ဖိအဂံၢ်ခိၣ်ထံးခွဲးယာ်တဖၣ်အဂီၢ် ဒီးကကွၢ်ကီကျဲၤယူဖိး ထံကိၢ်အထူၣ်အဂၤခံမံၤ
အစိကမီၤတဖၣ် အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဂၤတကပၤန့ၣ် တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်သဲးအထူၣ်အံၤ တၢ်မၤကျဲကပူၤတမံၤလၢ
ဘၣ်တၢ်ဃုထၢအီၤဒီး မ့ၢ်ကရၢကရိတမံၤလၢ၊ အကဲခၢၣ်စးလၢပှၤကမ့ၢ်အဂီၢ် ဒီးကဲခၢၣ်စးလၢ
ထံကိၢ်ဖိအတၢ်မိၣ်န့ၣ်သးလီၤ ဒီးအတၢ်န့ၣ်ဘျး လၢအဝဲသ့ၣ်ဟံးန့ၣ်ဃာ်မူဒါန့ၣ်လီၤ. တကးဒီးဘၣ်
အဝဲသ့ၣ်တဖၣ်မ့ၢ်ဝဲ အထူၣ်လၢမူဒါအိၣ် မ့ၢ်တမ့ၢ် လီၢ်ခၢၣ်သးလၢ၊ ကမၤထံၣ်ဂံၢ်ဂံၢ်တၢ်ကတိၤသကိး
ဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်ဂံၢ်စၢ်ကျိၤလၢ၊ အဘၣ်တၢ်သုးနံၤသုးသီဃာ်တဖၣ်အပိ တဘျီတခိၣ်န့ၣ်
ကဲထီၣ်သ့ဒ်တၢ်တြုၣ်တမံၤလၢ၊ တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်သဲးအထူၣ် အတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်သဲးဒီး ကွဲးအဒိပညီၤတဖၣ်
ဘၣ်ထွဲဒီးဂံၢ်ခိၣ်ထံးပှၤကပူၤကညီၣ်ခွဲးယာ်, နီၣ်ထီၣ်တဖၣ် လၢတၢ်တဟံၣ်ဖျါဃာ်ဖျါဖျါဖျါ
ဒီးတၢ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုအထူၣ် အတၢ်စံၣ်ညီၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်အဒိပညီၤတဖၣ် အဘၢၣ်စၢၤန့ၣ်လီၤ. အဒိဖဲကိၢ်အုဒယၤအပူၤ
ဘၣ်ထွဲဒီးပှၤအတၢ်ဃုထၢကွဲးလီၤဆီတဖၣ်န့ၣ် တၢ်ပျဲပှၤကွဲးဒ်သိးလိာ်သးတဖၣ် အတၢ်ဒီးတုဒီးဖျါအဂီၢ်
တၢ်တဟံၣ်ဖျါဃာ်ထံကိၢ်ဖိခွဲးယာ်နီၣ်ထီၣ်အပူၤ ဖျါဖျါဖျါဘၣ်ဆၣ် တၢ်တြီဃာ်ပှၤကွဲးဒ်သိးလိာ်သးတဖၣ်

အတၢ်ဒီးတုဒီးဖျါ ခီဖျါတၢ်ဟံပနီၣ်ဒ်တၢ်မၤကမၤသဲးစး ဒ်တၢ်သိၣ်ဘျါသဲးစးအဆၢ ၃၇၇ လၢအအိၣ်ဟံစၢၤ အသိးန့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ်တဘျီယီန့ၣ် အ့ဒယၤကီၢ်စၢၤဖျါကီၢ်ဘျီၣ်ခိၣ်သ့ၣ်အံၤ စံၣ်ညီၣ်လၢပုၤကုးဒ်သိးလိာ်သးတဖၣ် အတၢ်ဒီးတုဒီးဖျါအံၤ တမၤကမၤသဲးစးဘၣ်ဒီး ပျဲယာ်အီၤအယိ မ့ၢ်ဘၣ်ထွဲဒီးပုၤကုပုၤကညီခွဲးယာ် လၢအမ့ၢ်တၢ်ဂံၢ်ထံး ကတၢ်န့ၣ် တၢ်သးတလီၤပလိာ်အိၣ်ထီၣ်ဝဲလၢ တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်သဲးစးဒီးတၢ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုအထူၣ်ခံမံၤ အဘၢၣ်စၢၤ န့ၣ်လီၤ. Hanna Lerner စံးဝဲလၢ ဘၣ်ဆၣ် တၢ်တြုၣ်လိာ်သးသ့ဒ်အံၤန့ၣ် ဒီးသန့ၤအသးလၢ တၢ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုအထူၣ် အတၢ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုသဘျုး ဒီးစူးကါသ့တၢ်သဘျုးလၢ တၢ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုစိကမီၤအပူၤထဲလဲၣ်အဖီခိၣ်န့ၣ်လီၤ.

၁၉၄၇ တၢ်တုတၢ်ညီၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျါသဲးစးခိၣ်သ့ၣ်တၢ်မၤကျဲ ဒီးထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီတဖၣ်

၁၉၄၇ တၢ်ညီၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျါသဲးစးခိၣ်သ့ၣ်အံၤ မ့ၢ်ဝဲကီၢ်ပယီၤအတၢ်ညီၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျါသဲးစးခိၣ်သ့ၣ် အဆိကတၢ်တမံၤ န့ၣ်လီၤ. ဖဲတၢ်တုတၢ်ညီၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျါအကတီၢ်ပူၤ တၢ်ဂ့ၢ်လိာ်ဘျီလိာ်တနီၤလၢအအိၣ်ထီၣ် လၢကရူၢ်တဒ်သိးလိာ်သး တဖၣ်အကျါ ဒီးတၢ်ဘျါဆဲးတုၢ်တၢ်ဂ့ၢ်အံၤတဖၣ် လၢစိၤဆၢကတီၢ်ဝဲန့ၣ်တၢ်ကီတၢ်ခဲတဖၣ်အပူၤဒ်လဲၣ်န့ၣ် ပကမၤလိသကိးန့ၣ်လီၤ.

စံၣ်စိၤဂံၢ်ထံး

၁၉၄၇ တၢ်ညီၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျါသဲးစးခိၣ်သ့ၣ်န့ၣ် ဘၣ်တၢ်တုအီၤလၢ တၢ်ထီၣ်ဒါဖဲဆူးဒီးကမ့ၢ်တၢ်သဘျုးကရၢခိၣ်ကျါ (ဖဆပလ) လၢအန့ၢ်ဘၣ်ကမ့ၢ်အတၢ်ဆီၣ်ထွဲအါကတၢ် ဒီးပုၤယုာ်ဒီးထံၣ်ဂ့ၢ်ကီၢ်ဂ့ၢ်ကရၢကရိအါမးန့ၣ်လီၤ. ဖဆပလ အပူၤ လၢအခိၣ်ထံးန့ၣ် ပုၤယုာ်ဒီးကရၢကရိ ၃ ဖုန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်မ့ၢ်ဝဲ ကမ့ၢ်သုးဖိ (ပြည်သူ့ရဲဘော်), ကီၢ်ပယီၤ ဒီမုၢ်န့းပုၤတံၣ် (ဗမာပြည်ကွန်မြူနစ်ပါတီ (ဗကပ)) ဒီးကမ့ၢ်ဂ့ၢ်ဝီတၢ်န့ၢ်ဘျုးပုၤတံၣ် (ပြည်သူ့အရေးတော်ပုံပါတီ) န့ၣ်လီၤ. ဘၣ်ဆၣ် တချုးတၢ်တုတၢ်ညီၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျါသဲးစးခိၣ်သ့ၣ် စးထီၣ်လၢ ၁၉၄၆ န့ၣ် လၢအိးကထိဘၢၣ်န့ၣ် တၢ်ထုးထီၣ်ကွံာ်ဟံစၢၤ ဗကပ လၢ ဖဆပလ ဝံၤလံန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်တဖၣ်မ့ၢ်ဝဲ ကျဲအလီၤဖးလိာ်သးလၢ ကဟံးန့ၢ်တၢ်သဘျုးခီဖျါ ကဟံးဖျါလၢအဲကလံး, ဒုးစ့ၢ်ကီးကဒုးတၢ် လၢအမ့ၢ် ဖဆပလ အကျဲဒီး ဗကပ အကျဲလၢ

အိန်ဒီးယားတပ်မတော်လီသေးကျားမူဆူလား ကဒူးတပ်မတော်ကဝဲဒီး ကဒူးဟံးနားတပ်သဘျူန့လီ။ တပ်မတော်ဖေးလိာ်သးအိန်ဒီးန့ ဘန်ဆန် ဗကပ ဆိန်ထွဲတွာ် ဖဆပလ အတပ်ယုထီန်လားအမုာ် တပ်ကဘန်ဟ့တပ်သဘျူလားတန့အတီပူန့လီ။

ဖဲ ၁၉၄၆ နံ ဝါဒိန်စဲဘန် ၂၀ န့ ခီဖျိုလားတြီးတွာ်နီပာဆုာ်တပ်အိန်ဒီးအဲးတလံာ်ဒီး သူးခိန်အိန်ဆါ အတပ်ကတီသကီးတပ် တပ်ဒီးန့ဘန်ဂံခိန်ထံးတပ်တူလိာ်အာ်လီတမံန့လီ။ တပ်တူလိာ်အာ်လီ အတပ်ဂုာ်ပိာ်ထွဲအသီး အဲးတလံာ်ဘန်ဟံးဖျိုထီန်လား ပန်လံာ်မန်လံာ်ခီဘျိုဒိန်လား “မုာ်တဘန်သးအိန်ဆီးလား ထံဖိကစာ်ကီလိာ်ကဝီအပူန့ ဟးထီန်သ့လီ။ ကီပယီဖိတဖန်န့ ကဘန်ဆါတံာ်အခါဆူညါ ဒ်အတပ်ဘန်သး န့လီ။” န့လီ။

ဝံဒီး ဖဲလိယနူအါရံ ၁၀ တု ၂၇ အပူ ဘန်မာတွာ်တပ်အိန်ဖိန်အဘျို ၁၀ ဝံဒီးဆဲးစုပနီသ့ အိန်ဆါ- အဲးတလံာ် လံာ်ပံးယာ် (Aung San - Attlee Agreement) န့လီ။ ဂံခိန်ထံးတပ်တူလိာ်အာ်လီတဖန်မုာ်ဝဲ ကတူလိာ်ဟံပနီ ခဲအံတပ်မာ်ကီကဲကရဲဒ် ကတီဘန်စါပဒိန်အဂီ၊ ကဟ့တပ်သဘျူအဂီ၊ ကီးထံကီဘျိုဒိန်ဒီး ဟံဂါဟံကျားအီလား ဩးတွာ်ပန်လံာ်မန်အဂီတဖန်န့လီ။ (Aung San-Atlee Agreement, 1947).

ဒ်လံာ်ပံးယာ်အသီး တပ်မာတွာ်ဝဲ ကီပယီအဆိကတါ တပ်ယုထါပဒိန်ခိန်န့အမူးလား ၁၉၄၇ လါအုဖြန်န့လီ။ ဘျိုဒိန်ကရဲဖိ ၂၅၅ လိာ်န့ ဘန်တပ်နီဖေးအီးလား ကီလိာ်ကဝီမိာ်ပုာ်အဂီ ၁၈၂ လိာ်ဒီး ပုထူလံာ်ဖိတဖန်^၄ အဂီ ၇၃ လိာ်န့လီ။ ကီလိာ်ကဝီမိာ်ပုာ် ၁၈၂ လိာ်အပူ ဖဆပလ မာနား ၁၇၁ လိာ်၊ ဗကပ မာနား ၇ လိာ်ဒီး ပုခော်စးသဘျူ ၄ ဂါမာနားတွာ်န့လီ။ စးထီန်လား လါယု ၉ သီန့စးထီန်မာဝဲ ထံကီဘျိုဒိန်တပ်အိန်ဖိန်န့လီ။ တပ်သုာ်ထီန် တပ်ဘျူသဲးခိန်သ့န့ ဘန်တပ်ဆုာ်အီလား သူးခိန်အိန်ဆါလား လါယု ၁၆ သီဒီး ဘျိုဒိန်ဟံဂါဟံကျားတွာ်အီ န့လီ။ ဖဲလိယု ၁၈ သီန့

^၄ ဒူးနဲဝဲ ကညီ (၂၄) လိာ်၊ ယီ (၂၃)၊ ကခွန် (၇)၊ ခီ (၇)၊ ကရန်နံ (၂)၊ ကစါခိန်ထူလံာ်ဖိအဂါတဖန် (၆) ဒီးအဲကလံးပယီကေးပြါတဖန် (၄) လိာ်ခဲလက်ခဲဆဲ (၇၃) လိာ်န့လီ။

တၢ်ဆၢတံၢ်တၢ်သကိးဃုဃုဖိးဖိးလၢ တၢ်တအိၣ်လၢ ဩ်းတၢ်ထံဖိကိၢ်ကစၢ်ကရၢ အပူၤဘၣ်ဒီး ကသူထီၣ်ဒ်ထံကိၢ်ပူၤဖျဲးတဘျီအဂီၢ် လၢဘျီၣ်ဒိၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဖဲ ၁၉၄၇ နံၣ် လၢစဲးပတုဘၢၣ် ၂၄ သီန့ၣ် ပုၤပၤလီၢ်ဆ့ၣ်နီၤ စီၢ်ရွၢၣ်သဲးဆဲးစုပနီၣ်ဒီး ၁၉၄၇ ကိၢ်ပယီၤ အတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ် အဆိကတၢ်အိၣ်ထီၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်စးထီၣ်ဒွဲးလၢ လၢယူၤ ၉ သီန့ၣ် ဖဲ ၁၀၈ သီအတီၢ်ပူၤ ကိးအိၣ်ဖျိၣ်ဝဲ (၃) ဘျီဝံၤ တ့ထီၣ်အီၤတုၤအဝံၤကတၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဆိကမိၣ်ဟံးသးတဒ်သိးလိာ်သးတဖၣ်လၢ ၁၉၄၇ ထံကိၢ်ဘျီၣ်ဒိၣ်

ကိၢ်စၢ်ဖျိၣ်ဒီးထံကိၢ်တဘျီ တၢ်ဂ့ၢ်ကီ

ကိၢ်ပယီၤလၢ ကဟံးန့ၢ်တၢ်သဘျီအပူၤ တၢ်ဆိကမိၣ်ဟံးသးတဒ်သိးလိာ်သးတဖၣ်လၢအမ့ၢ် ကလဲၤလၢ ကိၢ်စၢ်ဖျိၣ် အသိးခါ, ထံကိၢ်တဘျီအသိးခါ အိၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. ဖဲတၢ်မၤလိကဒါက့ၤ စီၤဝဲန့ၣ် ဖဆပလ ခိၣ်န့ၢ်တဂၤ လၢအမ့ၢ် သးခိၣ်အိၣ်ဆါ အတၢ်ကတိၤလၢကမျၢၢ်အမဲၣ်ညါအပူၤစ့ၢ်ကိး တၢ်သးတလီၤပလိာ်တဖၣ်အိၣ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. ဖဲတၢ်တု တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ် ခိၣ်ထံးတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်ဖးဒိၣ် လၢ ဖဆပလ မၤဝဲလၢ ၁၉၄၇ နံၣ်, လၢမ့ၢ် ၁၉ တုၤ ၂၃, ကျဲၤဘလံၣ်ဟီအပူၤ သးခိၣ်အိၣ်ဆါစံးတၢ်လၢကမျၢၢ်အမဲၣ်ညါလၢ “ဖဲပဒုးအိၣ်ထီၣ် ကိၢ်ပယီၤအသီတဘျီဒီး ယအဲၣ်ဒီးစံးဆါ မ့ၢ်ပကသ့ၣ်ထီၣ်ကိၢ်စၢ်ဖျိၣ်အသိးခါ, ကသူထီၣ်ဒ် ပုၤကလုာ်ဒိၣ်ထဲတကလုာ် (Unitary State) ခါ န့ၣ်လီၤ. ယတၢ်ထံၣ်န့ၣ် မ့ၢ်လၢကလုာ်ဒိၣ်တဖၣ်အပိ ပဟံးပနီၣ်ခွဲးယာ်တဖၣ်လၢတၢ်သိၣ်တၢ်ဘျၢတဖၣ်ဒီး ပသ့ၣ်ထီၣ် ပုၤကလုာ်ဒိၣ်ထဲတကလုာ် (Unitary State) တသ့ဘၣ်” န့ၣ်လီၤ (ပီၢ်ရီတဖၣ်ကိၢ်ကးကရၢ, ၁၉၉၅).

ဘၣ်ဆၣ်ဖဲ အူဖျၢၣ်ခ့ၣ်အ “ကိုယ်တွေ့ပင်လုံ” လံာ်အပူၤ တၢ်ကွဲးဃာ်လၢ “ကိၢ်ပယီၤသဘျီလၢ သးခိၣ်သးအိၣ်ထံၣ်မ့ၢ်ဝဲ ထံကိၢ်ဒ်အမ့ၢ် ထံကိၢ်တဘျီထဲသနူ (Unitary State) လၢအိၣ်ဒီးထံကိၢ်ဖိ အကကွဲၢ် (၅၀) ဒီးအိၣ်ဖျါယံလၢလၢ ဟီၣ်ခိၣ်ဒိဘျီထံကိၢ်တဖၣ်အကျါန့ၣ်လီၤ” (အူဖျၢၣ်ခ့ၣ်, ၁၉၉၀). တကးဒီးဘၣ် တၢ်ကွဲးဃာ်လၢ သးခိၣ်န့ၣ် တသးလီတုၢ်ဝဲ တၢ်နီၤဖးဟးထီၣ်ဘၣ်, ကကဲထီၣ်ထံကိၢ်တဘျီထဲသနူအဂီၢ် ကဘၣ်အိၣ်ခိးဖးယံၣ်ညါဒီး အပိ တၢ်ဒုးလိၣ်ထီၣ်ဖးထီၣ်တုၢ် တၢ်အဂ့ၤကတၢ်ခံမံၤတမံၤလၢအမ့ၢ် “ကိၢ်စၢ်ဖျိၣ်” တဘျီကအိၣ်ထီၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ (အူဖျၢၣ်ခ့ၣ်, ၁၉၉၀).

ဖဲ ဖဆပလ ခိပ်ထံးတၢ်ဘျီက့ၤတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်ဖးဒိၣ် တၢ်ပိၣ်ထွဲ (၁၃) အပူၤ, ဟံၤဖျါတ့ၢ်လီၤလီၤလၢ ‘ကီၢ်စၢ်ဖျိၣ်ထံးကီၢ် (Federal State) ဘၣ်ဆၣ် လၢအသန့ၣ်ဝဲန့ၣ်အပူၤ ဟံၤဖျါဝဲတၢ်မၤကျဲၣ်ခံၤလၢ တၢ်ဟ့ၣ်လီၤစိကမီၤအိၣ်တ့ၢ်ဆူ တၢ်မၤကျဲၣ်လၢတၢ်ဟ့ၣ်အိၣ်ဆူကီၢ်စဲၣ် ဒီးကီၢ်စၢ်ဖျိၣ် လၢတၢ်နီၤဖးတၢ်စိတၢ်ကမီၤလၢ ကီၢ်စၢ်ဖျိၣ်ဒီးကီၢ်စဲၣ်အဘၢၣ်စၢၤ အဖီခိၣ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်ဟ့ၣ်ကီၢ်စဲၣ်န့ၣ် ကကဲထီၣ်ကီၢ်စၢ်ဖျိၣ်တၢ်မၤကျဲၣ်လီၤတံၢ်လီၤဆဲး ဒီးမ့ၢ်ဟ့ၣ်ကီၢ်စၢ်ဖျိၣ်န့ၣ် ကကဲထီၣ် ကီၢ်စၢ်ဖျိၣ်တၢ်မၤကျဲၣ် လၢအဒုခံၤလီၤလၢ ထံးကီၢ်ထဲတဘျီသန့ၣ်န့ၣ်လီၤ (ဖဆပလ၊ ၁၉၄၇). ဘၣ်ဆၣ် ကလဲၤဆူဖဲလဲၣ် န့ၣ် တကွဲးဖျါဃာ်ဆဲးဆဲးဖျါဖျါဘၣ်.

ဖဲန့ၣ်အခါ ပုၤဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးတၢ်ကွဲးတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျီသဲးခိၣ်သ့ၣ် အူၤခၢၣ်ထီၣ်စ့ၢ်ကီး တီၣ်ထီၣ်ဝဲ ကီၢ်စၢ်ဖျိၣ် အက့ၢ်အဂီၤသၢမံၤ လၢ ၁၉၄၇ ထံးကီၢ်တၢ်အိၣ်ဖျိၣ်ဖးဒိၣ်အပူၤန့ၣ်လီၤ. အဝဲသ့ၣ်တဖၣ်မ့ၢ်ဝဲ ကီၢ်စၢ်ဖျိၣ်အက့ၢ်အဂီၤ တၢ်မၤကျဲၣ် လၢအပၣ်ဃုာ်ထဲကီၢ်စၢ်ဖျိၣ်တနီၤတတ် (Quasi Federal System), ဖဲၣ်ဒဲၣ်အက့ၢ်အဂီၤလၢ ကီၢ်စဲၣ်တဖၣ် မၤန့ၢ်တၢ်စိတၢ်မီၤအါ (Confederation) ဒီးကီၢ်စၢ်ဖျိၣ်ဒီးကီၢ်စၢ်ဖျိၣ်ကရူၢ်ဖိတဖၣ် အတၢ်စူးကါစိကမီၤ ဒ်တၢ်ဟံၤဖျါအီၤ လၢတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျီသဲးခိၣ်သ့ၣ်အပူၤအသိး (Federal System) န့ၣ်လီၤ (တက္ကသိုလ်မြတ်သူ, နံၣ်). ဘၣ်ဆၣ် ကလဲၤလၢတၢ်မၤကျဲၣ်ခဲလဲၣ်န့ၣ် တၢ်တဆၢတံၢ်တ့ၢ်လီၤတံၢ်လီၤဆဲး လၢတၢ်အိၣ်ဖျိၣ်ဖးဒိၣ်ဘၣ်.

တကးဒီးဘၣ် ခိပ်ထံးပတီၢ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျီလံာ်ပတြီၢ်အံၤ အဆၢဒိၣ် (၅), အဆၢဖိ (၄), အဆၢကူၣ် (၂၃) န့ၣ်ပၣ်ဃုာ်လၢ “တၢ်ဂ့ၢ်အကလုာ်တဖၣ်လၢ ထံးကီၢ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျီသဲးခိၣ်သ့ၣ် ဟ့ၣ်လီၤဒွဲးလီၤဆူ ကီၢ်စၢ်ဖျိၣ် ကီၢ်စဲၣ်” မ့ၢ်တမ့ၢ် “ကလုာ်ဒုၣ်ကီၢ်စဲၣ်” အတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်သဲးကရူၢ်တဖၣ်အကျါ တၢ်ဂ့ၢ်အကလုာ်(တဖၣ်) လၢတတဲ (ဟံၤဖျါ)ထီၣ်ဃာ်” န့ၣ်လီၤ (ဖဆပလ၊ ၁၉၄၇). အခီပညီမ့ၢ်ဝဲ တၢ်စိတၢ်ကမီၤလၢအအိၣ်တ့ၢ်န့ၣ် ဘၣ်တၢ်ဟ့ၣ်ဃာ်အီၤ ဆူကီၢ်စၢ်ဖျိၣ်ပဒိၣ်အအိၣ်န့ၣ်လီၤ. သဲးဝဲအံၤန့ၣ် ဒုးကဲထီၣ်ထံးကီၢ်အတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်အက့ၢ်အဂီၤ ဒ်ထံးကီၢ်ထဲတဘျီ တၢ်မၤကျဲၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်အဂ့ၢ်လၢပၣ်ဃုာ်လၢလံာ်ပတြီၢ်အပူၤန့ၣ် ဖဲတၢ်ဟံၤဂၢၢ်ဟံၤကျါ ၁၉၄၇ တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျီ သဲးခိၣ်သ့ၣ်အခါ တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျီသဲးခိၣ်သ့ၣ် အလံာ်တီၤဖျါသၢခါတခါစရီ (၁) ကီၢ်စၢ်ဖျိၣ်ထံးကီၢ်သဲးစရီ အဆၢ (၅) အဆၢကူၣ် (၄၀) အပူၤ စရီ (၂) န့ၣ် ဟ့ၣ်ဃာ်တၢ်စိတၢ်မီၤအိၣ်တ့ၢ်ခဲလၢာ်ဆူ ကီၢ်စၢ်ဖျိၣ်ပဒိၣ် ခီဖျိတၢ်ဟံၤဖျါ

‘တၢ်ဂ့ၢ်အဂၤလၢတၢ်ဖျါဃာ်တဖၣ်’ န့ၣ်လီၤ. အဃိ ကီၢ်ပယီၤလၢအခိၣ်ထံးခိၣ်ဘိ အိၣ်လၢ ၁၉၄၇ တၢ်သ့ၣ်ထီၣ် တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ်န့ၣ် လီၤကံထီၣ်လၢ ကီၢ်တဘျီထံကီၢ်န့ၣ်လီၤ.

ကလုာ်ဒုၣ်ဘျီဒိၣ်နီၣ်ဂံၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီ

ဖဆပလ တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢလံာ်ပတြီၢ် အဆၢဒိၣ် ဖဆပလ အဆၢဒိၣ် ၅
ကီၢ်စၢဖျါတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်သဲးကရူၢ် ကမ္ဘၢဘျီဒိၣ်အတၢ် ကမ္ဘၢဘျီဒိၣ်, အဆၢ (၆-၂) အပူၤတၢ်ဖျါဃာ်လၢ
“တဘျီဟံပနီၣ်အါန့ၢ် တၢ်ဒုးဃာ် ကမ္ဘၢဘျီဒိၣ်ကရၢဖိနီၣ်ဂံၢ်ဟံဖျါတဂၤ လၢပုၤ ၇၅၀၀၀
ဒီးဒီးန့ၢ်ဘျီဒိၣ်ကရၢဖိနီၣ်ဂံၢ်အဖိလၢမ့ၢ်ဂ့ၢ်, ဘျီဒိၣ်ကရၢဖိတဂၤလၢ ပုၤ ၃၀၀၀၀
ဒီးမၤန့ၢ်ဘျီဒိၣ်ကရၢဖိနီၣ်ဂံၢ်ဟံဖျါဘၣ်” ဒီးတဟံပနီၣ်ဃာ်နီၣ်ဂံၢ် လီၤတံၢ်လီၤဆဲးဘၣ်.
တၢ်ဟံပနီၣ်ဃာ်ကလုာ်ဒုၣ်ဘျီဒိၣ်ကရၢဖိနီၣ်ဂံၢ် လၢအဆၢဖိ (၁၀) ဒ် (၁၆၀) ဂၤန့ၣ်လီၤ.

ဖဲ ၁၉၄၇ တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ် ဘၣ်တၢ်ဟံဂၢ်ဟံကျၢၤအီၤအခါ ဖဲအဆၢဖိ (၈၃-၂)
န့ၣ်ဟံပနီၣ်ဃာ်လၢ ‘ကမ္ဘၢဘျီဒိၣ်ကရၢဖိနီၣ်ဂံၢ်န့ၣ် ကဘၣ်မ့ၢ်ကလုာ်ဒုၣ်ဘျီဒိၣ်ကရၢဖိအနီၣ်ဂံၢ်ခံး
ဖဲအသ့န့ၣ်လီၤ’ ဒီးဖဲအဆၢဖိ ၈၇ န့ၣ် ပထံာ်ဘၣ်လၢ တၢ်မၤစ့ၤလီၤဃာ်ကလုာ်ဒုၣ်ဘျီဒိၣ်ကရၢဖိနီၣ်ဂံၢ်တုၤ ၁၂၅
လီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်နီၤဖးဟးထီၣ်ခွဲးဃာ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီ

ဘၣ်ထွဲဒီးကီၢ်စဲာ်တဖၣ်အတၢ်နီၤဖးဟးထီၣ်ခွဲးန့ၣ် တၢ်တဟံဖျါဃာ်ဆဲးဆဲးဖျါဖျါလၢ
တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢလံာ်ပတြီၢ်လၢ ဖဆပလ ဆၢန့ၣ်ဝဲအပူၤဘၣ်. လံာ်ပတြီၢ်ဝဲန့ၣ်အပူၤ တၢ်ဟံပနီၣ်ဃာ်ကီၢ်စဲာ်
(၃) ကလုာ်လၢအမ့ၢ် ကီၢ်စၢဖျါကီၢ်စဲာ်, နီၢ်ကစၢ်တၢ်ပၤပြးကီၢ်စဲာ် ဒီးကလုာ်ဒုၣ်ကီၢ်စဲာ် ဒီးဖဲအဆၢဒိၣ် (၁၂)
တၢ်နီၤဖးဟးထီၣ်ခွဲးဃာ်အဆၢဖိ (၁) အပူၤ တၢ်ဟံဖျါဃာ်လၢ တၢ်ကပျဲနီၤဖးဟးထီၣ်ထဲဒ်လၢ
ကီၢ်စၢဖျါကီၢ်စဲာ်တဖၣ်ဒီးနီၢ်ကစၢ်တၢ်ပၤပြးကီၢ်စဲာ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ပိာ်ထွဲ ၁၄ တၢ်နီၤဖးဟးထီၣ်ခွဲးဃာ် (Rights
of secession) အဆၢဒိၣ်အပူၤစ့ၢ်ကီၢ် တၢ်ဟံဖျါဃာ်လၢ “မ့ၢ်လၢကီၢ်စဲာ်တဖၣ်ဆၢတံာ်လၢကဟံဖျါထီၣ်အသး
ဒ်သိးကသ့ထီၣ်ထံကီၢ်လၢအယူၤဖိးဒီး ကမၤသကိးတၢ်ဂ့ၢ်လၢ အဘျုးအဖျါအိၣ်တဖၣ်အဃိ တၢ်တဆိကမိၣ်ဝဲ

တၢ်နီၤဖးဟးထီၣ်လၢ၊ ကဒုးကဲထီၣ် ကီၢ်စၢ်ဖျိၣ်ထံကီၢ်ပူၤ တၢ်ဟံၣ်ဖျိၣ် အဘျူးအဖျိၣ်လီၤမၢ် ဒီးကအိၣ်တၢ်ထဲတမံၤဒၤအဂီၢ်ဘၣ်” န့ၣ်လီၤ.

ကီၢ်စဲၣ်အတၢ်ဂ့ၢ်ကီ

မ့ၢ်သုးဘူးလၢကီၢ်စၢ်ဖျိၣ် လၢအပၣ်ဃုာ်ဒီးကလုာ်ဒုၣ်ကီၢ်စဲၣ်တဖၣ်န့ၣ်
ကဘၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ကီၢ်စဲၣ်အဂၤတဖၣ်လၢအမ့ၢ် ကခုၣ်, ယီၤတဖၣ်အသိး
လီၢ်ကဝီၤလၢပုၤပယီၤဖိအါတက့ၢ်အိၣ်တဖၣ် ဒ်ပယီၤကီၢ်စဲၣ်ဘၣ်ဆၣ် အူၤခါထီၣ်လၢအမ့ၢ်
ပုၤဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးတၢ်တ့ၢ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢ၊သဲးခိၣ်သ့ၣ် ဟံၣ်ဖျိၣ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်တၢ်ဝဲ ပယီၤကီၢ်မိၢ်ပုၤလၢကီၢ်စၢ်ဖျိၣ်
ပဒိၣ် ဒီးတမၤအီၤဒ်ကီၢ်စဲၣ်တဘျၢဘၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်န့ၣ်အယီၤ ပယီၤဖိတဖၣ်န့ၣ်မၤန့ၢ်တၢ်စိကမိၤအါမး
လၢလီၢ်ခါၣ်သး ကီၢ်စၢ်ဖျိၣ်ပဒိၣ်အယီၤန့ၣ်လီၤ. ဖဲ ၁၉၄၇ တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢ၊ ကလုာ်ဒုၣ်ဘျီၣ်ဒိၣ်
ဘျီၣ်ဒိၣ်ကရၢဖိအလီၢ် ၁၂၅ အပူၤ ယီၤ ၂၅ လီၢ်, ကခုၣ် ၁၂ လီၢ်, ခွီ ၈ လီၢ်, ကရၢနံၣ် ၃ လီၢ်, ကညီ ၂၄ လီၢ်ဒီး
လီၢ်ကဝီၤအဂၤ ၅၃ လီၢ်အယီၤ ၅၃ လီၢ်အလၢအအိၣ်တၢ်န့ၣ် ကဲထီၣ်လၢပယီၤလုာ်ဘၢဃာ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ကတိၤသကိးတၢ်တဖၣ် လၢအလီၤကံၤဒိ တၢ်ဆိတလဲကယိကယိသန့

တၢ်နီၤဖးဟးထီၣ်ခွဲးယာ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီ

တၢ်နီၤဖးဟးထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်န့ၣ် စးထီၣ်ပၣ်ဃုာ်တၢ်လၢ တၢ်တ့ ၁၉၄၇ တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢ၊
သဲးခိၣ်သ့ၣ်အကတီၢ် ဒီးလၢသဲးခိၣ်သ့ၣ် အဆၢဒိၣ် (၁၀), အဆၢဖိ ၂၀၁ န့ၣ်
တၢ်ဟ့ၣ်ဃာ်တၢ်အုၣ်ကီၤလၢ ကီၢ်စဲၣ်တဖၣ်ဟးထီၣ်သ့ၣ်ခွဲးယာ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ဟ့ၣ်ခွဲးယာ်အံၤစ့ၢ်ကိး
တမ့ၢ်တၢ်တပယုာ်ဃီၤဒ် ခုၤခါဆၢကတီၢ်ကီၢ်စဲၣ်တဖၣ်ဘၣ်. ထဲယီၤကီၢ်စဲၣ်ဒီးကရၢနံၣ်ကီၢ်စဲၣ်တဖၣ်
လၢဘၣ်တၢ်ဟံၣ်ပနီၣ်ဃာ်ဒ် ကလုာ်ဒုၣ်ကီၢ်စဲၣ်န့ၣ် အိၣ်ဒီးခွဲးယာ်ဝဲန့ၣ်လီၤ. တကးဒံးဘၣ် ကီၢ်စဲၣ်တဖၣ်
တအိၣ်ဒီးခွဲးယာ်လၢ ကထၢန့ၣ်ဟံၣ်ပနီၣ် အနီၢ်ကစၢ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢ၊သဲးခိၣ်သ့ၣ်ခွဲးယာ်ဘၣ်.
ဘၣ်ဆၣ် ကီၢ်စဲၣ်ဂ့ၢ်ဝီ (လီၤလီၤဆီဆီ ယီၤကီၢ်, ကခုၣ်ကီၢ်, ကီၢ်သူလုၤ, ကရၢနံၣ်, ခွီကီၢ်)

အတင်ပပြုသုံးကျွဲခွဲယာ်တဖန်န့ၣ် ဘၣ်တၢ်ထၢန့ၣ်အီၤလၢ၊ အဆၢဒိၣ် (၉) အပူၤန့ၣ်လီၤ၊ တၢ်အံၤမ့ၢ်တၢ်ထၢန့ၣ်ဟံၣ်ပနီၣ် ဒ်သိးကအုၣ်ကီၤ၊ တၢ်အၢၣ်လီၤတဖန်လၢလံာ်ဃံးဃာ်အပူၤ ဖဲတၢ်ဆဲးစုပနီၣ်လၢ၊ ပုၣ်လိၣ်လံာ်ဃံးဃာ်ဝံၤအလီၢ်ခံ ဃီးတၢ်မ့ၢ်လီၤတုၣ်လီၤကၢ်လၢ၊ ကဒုးလိၣ်ထီၣ်ဖးထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်အံၤတဖန်န့ၣ် ကကွၢ်ကဒါက့ၤအီၤအဂီၢ် ဃီးကီၢ်စဲၣ်တဖန်ဒ်သိးစူးကါခွဲယာ်ဝဲအံၤတသ့ လၢအနံၣ် ၁၀ အတီၢ်ပူၤဒီး ကကတိၤသကိးတၢ်ဂ့ၢ်အံၤ ထဲဒၣ်ဖဲအနံၣ် ၁၀ အဘျဲၣ်န့ၣ်လီၤ၊ တၢ်အံၤမ့ၢ်ဝဲတၢ်ဟံၣ်ပနီၣ်သဲးစးလၢအမ့ၢ် တၢ်တဘျါဆဲး ကီၢ်စၢဖျိၣ်တၢ်သူၣ်ထီၣ်အက့ၢ်အဂီၢ်တၢ်ဂ့ၢ်လိာ်ဘျီလိာ် လၢတၢ်သူၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျါသဲးစးခိၣ်သ့ၣ် အတက့ၢ် အပူၤဘၣ်ဒီး တၢ်သုးနံၤသုးသီအီၤ ဒ်သိးကဘျါဆဲးအီၤလၢ၊ ထံၣ်ဂ့ၢ်ကီၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကတိၤသကိးကျိၤကျဲ လၢအနံၣ် ၁၀ ပွဲၤထီၣ်မးန့ၣ်လီၤ၊

တၢ်ဟံၣ်ပနီၣ်သဲးစးတဖန် လၢတၢ်လဲလိာ်ကတီၢ်အပူၤ

တၢ်ဟံၣ်ပနီၣ်သဲးစးလၢတၢ်လဲလိာ်ကတီၢ်အပူၤတဖန်စ့ၢ်ကီး တၢ်မၤအကျိၤအကွၢ် (Procedural) တၢ်ဂ့ၢ်ကီၤတနီၤအိၣ်ထီၣ်သ့ ဖဲတၢ်လဲလိာ်လၢ၊ တၢ်မၤကျဲလၢအအိၣ်ဟံၣ်စၢၤ လၢအတုထီၣ်ဃာ်ထံကီၢ် ဆူတၢ်သူၣ်ထီၣ် အက့ၢ်အဂီၢ်အသီတမံၤအခါန့ၣ်လီၤ၊ တၢ်တဖန်အံၤ တမ့ၢ်ဝဲတၢ်လၢအိၣ်ဒီးသးတလီၤပလိာ်တဖန်ဘၣ်ဆၣ် တၢ်ဂ့ၢ်ကီၤလၢတၢ်တယာ်အီၤကီၢ်ဒ်အံၤတဖန်အဂီၢ် တၢ်တထၢန့ၣ်ဟံၣ်ပနီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီၤအံၤတဖန် လၢတၢ်သူၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျါ သဲးစးခိၣ်သ့ၣ်အပူၤတဘျီဃီဘၣ်ဒီး တၢ်ဆုၤခီဆူ ခါဆူညါထံၣ်ဂ့ၢ်ကီၢ်ဂ့ၢ်တၢ်အိၣ်သး (ပုၣ်လံာ်မၢ်အတက့ၢ်) န့ၣ်ပထံၣ်ဘၣ်လၢ ၁၉၄၇ တၢ်သူၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျါသဲးစးခိၣ်သ့ၣ် အဆၢဖိ ၂၃၀ န့ၣ်လီၤ၊ ခီဖျိလၢအဆၢဖိအံၤအသိး တၢ်ဟ့ၣ်ဃာ်တၢ်ဟံၣ်ဂၢၢ်ဟံၣ်ကျါၤ တၢ်ဂ့ၢ်ကီၤလၢတၢ်တယာ်ဆိတသ့အဂီၢ် စိကမီၤဆူ ဘျီၣ်ဒိၣ်ခံမံၤန့ၣ်လီၤ၊

တကးဒီးဘၣ် တၢ်ဟံၣ်ဃာ်လံာ်ကွဲး ၁၉၄၇ တၢ်သူၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျါသဲးစးခိၣ်သ့ၣ် လၢပယီၤကျိၣ်ဒီးအဲကလံးကျိၣ် ဃီးတၢ်ဟံၣ်ဃာ်အီၤလၢ၊ ဘျီၣ်ဒိၣ်ခိၣ်သ့ၣ်အဝဲၤလီၢ်ရူၤန့ၣ်လီၤ၊ အတၢ်ပညိၣ်မ့ၢ်ဝဲ တၢ်စူးကါကသ့လံာ်ကွဲးခံမံၤလိာ် (လၢကျဲတမံၤ ပယီၤကျိၣ်ဒီးအဲကလံးကျိၣ် ခံမံၤလိာ်) လၢတၢ်ကွဲးဖျါထီၣ်

သဲစးတၢ်ဟံပနီၣ်ဒီးတၢ်ကတိၤတဖၣ် လၢတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲစးခိၣ်သ့ၣ်အပူၤ အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.
တၢ်မၤလိတၢ်ဂ့ၢ်အံၤသ့ၣ်လၢ ၁၉၄၇ တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢ သဲစးခိၣ်သ့ၣ် အဆၢဖိ ၂၁၇ န့ၣ်လီၤ. အခိပညီမ့ၢ်ဝဲ
တၢ်ဟံပနီၣ်လၢတၢ်စူးကါသ့ဖိဒီးသဲစး တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢ သဲစးခိၣ်သ့ၣ်ဂံၢ်ခိၣ်ထံးသန့ (Edition) တဖၣ်
တမ့ၢ်ထဲလၢပယီၤကျိၣ်ဘၣ်, လၢအဲကလံးကျိၣ်စ့ၢ်ကီးန့ၣ်လီၤ. တၢ်မ့ၢ်ဟံဖျါအခိပညီလၢ
တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲစးခိၣ်သ့ၣ် အတၢ်ကတိၤ, လံာ်ကျိၤက့ၢ်, ဝီၢ်ဩတဖျါၣ်စ့ၢ်စ့ၢ် မ့ၢ်တဘၣ်ဘျီးဘၣ်ဒါလၢ
ဂံၢ်ခိၣ်ထံးမ့ၢ်မ့ၢ်ကျိၣ် (လၢကျဲတမံၤ ပယီၤကျိၣ်) န့ၣ်ကကွၢ်သတြဲၤအဲကလံးကျိၣ် အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဒိန့ၣ်
မ့ၢ်ကီၤခဲလၢ ကကွဲးဖျါထီၣ်ဝီၢ်ဩလၢအမ့ၢ် သဲစးအတၢ်ပၤ (Rule of Law) လၢကီၢ်ပယီၤ
လၢလၢပဲၤပဲၤမ့ၢ်တသ့ဘၣ်န့ၣ် တၢ်ဟ့ၣ်ခွဲးယၢ်လၢ ကကွၢ်သတြဲၤထံဂုၤကီၢ်ဂၤ နီၣ်ထီၣ်တဖၣ်
ကွဲးဝီၢ်ဩအံၤအခိပညီ ဒ်လဲၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်သ့းဘူးခိဖျိ တၢ်ဆိတလဲကယီၤကယီၤသန့န့ၣ်
တၢ်ဆိကမိၣ်ဘၣ်ဃး ကဘၣ်စူးကါကျိၣ်မနုၤ လၢတၢ်ပၤတၢ်ပြးကျိၣ်အဂီၢ်လဲၣ်ဒီး
လၢတၢ်ဟံဖျါထီၣ်တၢ်ကတိၤအဖျါၣ် တဖၣ် လၢတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢ သဲစးခိၣ်သ့ၣ်အပူၤအဂီၢ်
တသန့ၤအသးထဲလၢ ကျိၣ်တကျိၣ် (ပယီၤကျိၣ်) ဒီးတၢ်ပဲၤစူးကါအဲကလံးကျိၣ်အံၤစ့ၢ်ကီး မ့ၢ်တၢ်ဟ့ၣ်ခွဲးယၢ်လၢ
တၢ်ကဟံဖျါထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ဘၣ်တၢ်ဂ့ၢ်လိာ်ဘျီလိာ်တဖၣ် ခါဆူညါလၢ ထံဂ့ၢ်ကီၢ်ဂ့ၢ်တၢ်လဲၤအသး,
တၢ်ကတိၤသကိးတၢ်, တၢ်ဟံဖျါထီၣ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲစးခိၣ်သ့ၣ် အခိပညီတဖၣ်ကသ့အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.
တၢ်အံၤဒဲၣ်လဲၣ် ပစံးအီၤသ့ၣ်လၢ ပုၤတ့ ၁၉၄၇ တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲစးခိၣ်သ့ၣ် တဖၣ် အတၢ်ထံၣ်တၢ်ကွၢ်စိလၢ
အလီၤကံးဒီး တၢ်ဆိတလဲကယီၤကယီၤသန့န့ၣ်လီၤ.

မ့ၢ်မၤလိ ကီၢ်ပယီၤ ၁၉၄၇ တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲစးခိၣ်သ့ၣ် အတၢ်ဂ့ၢ်လိာ်ဘျီလိာ်တဖၣ် ခိဖျိလၢ
တၢ်ဆိတလဲကယီၤကယီၤသန့ (Incrementalism) တကပၤန့ၣ် တၢ်ထံၣ်ဘၣ်လၢ တလီၤကံးလၢ အ့ဒယၤ,
အဲၣ်ယၢ်လဲၣ် အဒိတဖၣ်ဘၣ်ဒီး အါတက့ၢ်မ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ် ဘၣ်ထဲဒီးတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ဘျီထီၣ်ကီၢ်စၢ်ဖျိန့ၣ်လီၤ.
တၢ်လၢအကါဒိၣ်ကတၢ် တဖၣ်မ့ၢ်ဝဲ စိကမီၤအိၣ်တ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်, ကဗျါဘျီၣ်ဒိၣ်ဒီးကလုာ်ဒုၣ်ဘျီၣ်ဒိၣ်,
ဘျီၣ်ဒိၣ်ကရၢဖိနီၣ်ဂံၢ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ် တဖၣ်န့ၣ်လီၤ. လၢခိၣ်ထံးလံလံန့ၣ် တၢ်ဂ့ၢ်လိာ်ဘျီလိာ်အိၣ်တ့ၢ်ဝဲလၢ ကလဲၤလၢ
ကီၢ်စၢ်ဖျိအသိးခါ ထံကီၢ်ထဲတဘျီအသိးခါအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်လၢတၢ်တဘျီဆဲးတ့ၢ်တၢ်ဂ့ၢ်အံၤတဖၣ်

လီၤတံၢ်လီၤဆဲး အဃိ ဖဲတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ် ဘၣ်တၢ်ဟံၣ်ဂၢၢ်ဟံၣ်ကျၢအီၤအခါ ကီၢ်စၢ်ဖျိၣ်ဒီးကီၢ်စဲၣ် တၢ်နီၤဖးစိကမိၤ တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်တဖၣ်, တၢ်ဟံၣ်ပနီၣ်ဘျီၣ်ဒိၣ်ကရၢဖိနီၣ်ဂံၢ် လၢကလုာ်ဒုၣ်ဘျီၣ်ဒိၣ်ဒီးကမ့ၢ်ဘျီၣ်ဒိၣ် အဘၢၣ်စၢၤ တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်တဖၣ်ဟဲၣ်ပၢၢ်ထီၣ် ဒီးတၢ်အံၤလဲၤတုၤပၢၢ်တုၤ တၢ်နီၤဖးဟးထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တကးဒီးဘၣ် ဒ် ဖဆပလ သနူပတြီၢ်အသိး တၢ်နီၤဖးဃာ်လၢ ကီၢ်စၢ်ဖျိၣ်ကီၢ်စဲၣ်, နီၢ်ကစၢ်တၢ်ပၤပြးကီၢ်စဲၣ်, ကလုာ်ဒုၣ်ကီၢ်စဲၣ်ဒီး ပုၤထူလံၤဖိစ့ၤဂၤကရူၢ် ဒီးသုးခိၣ်အိၣ်ဆါစံးတုၢ်လၢ “ထဲယိကီၢ်စဲၣ် ကြးမၤန့ၢ် ကီၢ်စၢ်ဖျိၣ်ကီၢ်စဲၣ် အပတီၢ်န့ၣ်လီၤ” ဘၣ်ဆၣ်ဖဲအဝဲဘၣ်တၢ်မၤသံအီၤဝံၤ တၢ်ဟံၣ်ဖျိၣ်ထဲပယီၤ လၢကီၢ်စၢ်ဖျိၣ်ပဒိၣ်လီၢ်ကဝီၤအပူၤ လၢထံကီၢ်ဘျီၣ်ဒိၣ်စ့ၢ်ကီး ကဲထီၣ်တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဃိဖဲ ၁၉၆၁ ယိၤဖဲဒဲးရဲၣ်သနူအပူၤ တၢ်ဃုထီၣ်တုၢ်လၢ တၢ်ကဒုးအိၣ်ထီၣ်ပယီၤဒ်ကီၢ်စဲၣ်တဘျီအသိးန့ၣ်လီၤ.

ခဲအံၤကီၢ်ပယီၤဒီး တၢ်လၢကြးဘၣ်ထွဲဆိကမိၣ်တဖၣ်

လံာ်ကွဲးဝဲအံၤ တမ့ၢ်တၢ်ဟံၣ်ဖျိၣ်ထီၣ်တၢ်ဆိတလဲကယီၤကယီၤသနူ ဒ်ကသံၣ်ဖီၣ်ဂ့ၤကတၢ်လၢ တၢ်တုထီၣ် ကီၢ်ပယီၤ အခါဆူညါ ဖဲဒဲးရဲၣ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ် အတၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်တဖၣ်အဂီၢ်ဘၣ်. တၢ်ဆိတလဲကယီၤကယီၤသနူန့ၣ် ကဲဝဲတသ့တၢ်အစၢၤလၢ တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်ခဲလၢာ်အဂီၢ်ဘၣ်အသိး ပုၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါတဖၣ်လၢကရူၢ်လၢအဘၣ်ထွဲတဖၣ်န့ၣ် ကဘၣ်ဆိကမိၣ်ကွၢ်ထံ တၢ်အိၣ်သးလၢအကွၢ်ဆၢၣ်မဲာ်ဘၣ်, တၢ်တြီၤပနီၣ်တဖၣ်, တခီဒီးတခီတၢ်န့ၢ်လိာ်သး အလဲၢ်အထီတဖၣ်ဒီး ကဘၣ်ဘျီဆဲးတၢ်န့ၣ်လီၤ. လံာ်ကွဲးအံၤအတၢ်ပညိာ်မ့ၢ်ဝဲ ကဆၢၣ်န့ၣ်ဒုးသ့ၣ်ညါ တၢ်သုးဘူးကျဲ တမံၤ လၢပုၤအါဂၤတကတီၤဒီးအဂ့ၢ် လၢကီၢ်ပယီၤတကးဒီးဘၣ် ဟီၣ်ခိၣ်ဒီးဘၣ်တၢ်မၤလိ တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢ လံာ်လဲၢ်တဖၣ်အပူၤအဂီၢ် ဒီးကဟ့ၣ်ထီၣ်ကျိၤကျဲဝဲအံၤ အတၢ်ဘျူးတၢ်ဖျိၣ် ဒီးတၢ်တဂ့ၤတဖၣ် အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. အဂၤ တကပၤန့ၣ် လံာ်ကွဲးဝဲအံၤ မ့ၢ်တၢ်ဒုးစးထီၣ်ဆိကမိၣ် တၢ်ဆိတလဲကယီၤကယီၤသနူ ဒီးတၢ်သုးဘူးကျဲ လၢအလီၤကဲဒီးအီတဖၣ် လၢတၢ်တု တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ်တၢ်မၤအပူၤအဂီၢ် ဒီးတၢ်အံၤအဖီခိၣ် တၢ်လိာ်ဘၣ်လၢ ပုၤဘၣ်မူဘၣ်ဒါတဖၣ်, ပုၤကူၣ်သ့ၣ်လၢတၢ်တုတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢ, ပုၤအတၢ်လဲၤခီဖျိၣ်အိၣ်တဖၣ် အတၢ်ဟ့ၣ်ကူၣ်ဟ့ၣ်ဖးန့ၣ်လီၤ.

တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ထံၣ်ကီၢ်တၢ်လဲၤခီဖျိဆဲးခဲၣ်န့ၣ်အါန့ၣ်အသိး

ကီၢ်ပယီၤအတၢ်ဘျီထီၣ်ဖဲၣ်ဒဲၣ်တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်မၤကျဲၣ်န့ၣ် တမ့ၢ်ကဘၣ်ဘျီးဘၣ်ဒါဒီးဘျုးဘျဲဘၣ်. သန့, တၢ်ဂ့ၢ်တနီၤအဖီခိၣ် တၢ်သးတလီၤပလိၣ်တဖၣ်, တၢ်တန့ၢ်ဘၣ်တၢ်တူၢ်လိာ် အၢၣ်လီၤတဖၣ်အိၣ်ထီၣ်သ့ၣ်န့ၣ်လီၤ. တၢ်ထၢန့ၢ်ဆိကမိၣ်သ့ တၢ်ဆီတလဲကယီၤကယီၤသန့ ဒ်ကျဲတမံၤလၢ လၢတၢ်အိၣ်သးဒ်န့ၣ်တဖၣ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်စံးလၢ တၢ်ဆီတလဲကယီၤကယီၤသန့စ့ၢ်ကီး တအိၣ်ထဲကျိၤကျဲ မ့တမ့ၢ်အက့ၢ်အဂီၢ်ထဲတမံၤ ဒ်တၢ်ဟံၣ်ဖျါဃာ်လၢထးအသိးဘၣ်. တၢ်ကဘၣ်သးကျဲၤဒုးအိၣ်ထီၣ် ကျိၤကျဲလၢ အကြၢးဘၣ်ဒီး တၢ်ဂ့ၢ်ကီၢ်လၢထံၣ်ကီၢ်တဘျီထီၣ်တၢ်ကွၢ်ဆၢၣ်မံၤ ဒီးတၢ်အိၣ်သးလၢအအိၣ်ဟံၣ်စၢၤတဖၣ် န့ၣ်လီၤ.

မ့ၢ်သးဘူး တၢ်ဂ့ၢ်လၢသးလီၤပလိၣ်တညီတဖၣ် လၢတၢ်ဆီတလဲကယီၤကယီၤသန့န့ၣ် ညီန့ၢ်အိၣ်ဝဲခံကလုာ်သ့ လၢအမ့ၢ် တၢ်ဟံၣ်ဖျါကဲခၢၣ်စးနီၣ်ထီၣ်, အလုၢ်အပူၤ, အသူးအသ့ၣ်တဖၣ် ဒီးတၢ်လၢအပၣ်ဃုာ်လၢ ထံၣ်ကီၢ်ကသ့ၣ်ထီၣ် လဲၤတရံးအဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်အိၣ်သးနီၣ်နီၣ်အပူၤ ကဲထီၣ်သ့လၢ တၢ်တံၢ်တံၢ်ခံမံၤလိာ် အိၣ်ဃါဃုာ်စဘံစဘါ အသးစ့ၢ်ကီးန့ၣ်လီၤ.

တၢ်သံကွၢ်တဖၣ်လၢအမ့ၢ် တၢ်ကဟံၣ်ပနီၣ်ထံၣ်ကီၢ်အမံၤ ဒီးတၢ်ကဲခၢၣ်စးတၢ်ပနီၣ်, တၢ်မၤနီၣ်အသူးအသ့ၣ် တဖၣ်ဒ်လဲၣ်, မ့ၢ်တၢ်ကဟံၣ်တၢ်ဘျီတၢ်ဘါ-တၢ်မၤလဲၤထီၣ်တၢ်ဘျီတၢ်ဘါဂ့ၢ်ဝီတဖၣ် ဒ်ပဒိၣ်အမူဒါတမံၤခါ - တဟံၣ်ခါ, မ့တမ့ၢ် တၢ်ကသ့ၣ်ထီၣ်ပဒိၣ်အက့ၢ်အဂီၢ် လၢတဘၣ်ဃးဒီးတၢ်ဘျီတၢ်ဘါ, ဒီးတၢ်ဟံၣ်ပနီၣ်တၢ်ပတၢ်ပြးကျိၣ်တဖၣ် ဒီးကတူၢ်လိာ်ဟံၣ်ပနီၣ်ကျိၣ်အဂၤတဖၣ် လၢတၢ်ကူၣ်သ့, ကမျါတၢ်တိစၢၤမၤစၢၤ, တၢ်စံၣ်ညီၣ်ပီတု, ပၤကီၢ် တၢ်မၤတဖၣ်ဒ်လဲၣ်, ကထၢန့ၢ်စူးကါအီၤဒ်လဲၣ်တဖၣ်န့ၣ် ဘၣ်ထွဲအါဒီးနီၣ်ထီၣ်တၢ်ဟံၣ်လုာ်ဟံၣ်ပူၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ. မ့ၢ်ဘၣ်ထွဲဒီးတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်ထံၣ်ကီၢ်အက့ၢ်အဂီၢ်, တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်ပဒိၣ်ကရၢန့ၣ် လၢတၢ်မၤကလဲၤတရံးအဂီၢ် ကဟံၣ်ပနီၣ် ကီၢ်စံၣ်နီၣ်ဂံၢ်ထဲလဲၣ်, မ့ၢ်ကဟံၣ်ပယီၤကီၢ်စံၣ်ခါ တဟံၣ်ခါ, ထးဒီဘျီဒိၣ်အက့ၢ်အဂီၢ်, တၢ်ဟံၣ်ပနီၣ်ကီၢ်စံၣ်အဆၢတဖၣ် ဒီးတၢ်နီၤဖးဟံၣ်ပနီၣ်အဆၢလၢ ကီၢ်စံၣ်တဘျီဒိၣ်တဘျီအဘၢၣ်စၢၤ လၢပုၤကလုာ်အါမံၤ အိၣ်ဃါဃုာ်ပြုၤလိာ်သးဒီး တၢ်အုၣ်ကီၢ်တၢ်ကဲထံၣ်ကီၢ်ဂ့ၢ်ခၢၣ်စး, တၢ်ဆဲးတၢ်လၢ, ကျိၣ်ခွဲးယာ်တဖၣ်

လၢပုၤစၢၤကၠၢၤတဖၣ်လၢ ကလုာ်ဒူၣ် ကီၢ်စဲၣ်တဖၣ်အပူၤတဖၣ်စ့ၢ်ကီၢ် မ့ၢ်တၢ်သံကွၢ်လၢ အကါဒိၣ်တဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်အိၣ်သးနီၢ်နီၢ်အသိး လၢတၢ်တြီၤမၤတံာ်တၢ်တဖၣ်အပူၤဒဲးလဲၣ် မ့ၢ်စူးကါ Incrementalism လၢကဒုးအိၣ်ထီၣ် အက့ၢ်အဂီၢ်လၢ လၢအကြၢးဘၣ်ဒီးပတၢ်အိၣ်သးအဂီၢ်န့ၣ် အကါဒိၣ်မးလၢ ကဆီလီၤဟံၣ်လီၤ တၢ်သုးတၢ်ကျဲၤတဖၣ် ဒ်သိးကမၤစၢၤလီၤတၢ်ဂံၢ်စၢ်တဖၣ်ဖဲအသ့စၢၤကတၢၢ်န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ဝဲန့ၣ်အပူၤ အကါဒိၣ်လၢ တၢ်ကသုးကျဲၤဆိ ဒ်သိး တၢ်ဆၢတံာ်လၢ ဘၣ်တၢ်သုးနံၤသုးသီအီၤတဖၣ် လၢတၢ်တုၤတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ် တၢ်မၤကျဲၤ ဆူခါဆူညါထံၣ်ဂ့ၢ်ကီၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကတိၤသကိးတၢ်တဖၣ်န့ၣ် တလဲၤတုၤဆူပူၤအါဂၤအတၢ်ဆၢတံာ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. လီၤလီၤဆီဆီ တၢ်မ့ၢ်သုးလီၤတၢ်ဆၢတံာ်တဖၣ် ဆူတၢ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤအထူၣ် အတၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်သဲးတၢ်မၤကျဲၤပတီၢ်မ့ၢ် မ့တမ့ၢ်မ့ၢ်ဆ့ၣ်မ့ၢ်ဂီၤထံၣ်ဂ့ၢ်ကီၢ်ဂ့ၢ် တၢ်ကဲထီၣ်သးတဖၣ်န့ၣ် ဒ်သိးတၢ်စံၣ်ညီၣ်ပီတုၤဒီးတၢ်ပတၢ်ပြးအထူၣ် အတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်အက့ၢ်အဂီၢ်, တၢ်ဃုထၢပဒိၣ်တၢ်မၤကျဲၤ လၢအမ့ၢ် ပဒိၣ်ကရၢကရိတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်အက့ၢ်အဂီၢ်လၢ တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ်ဟံၣ်ပနီၣ်ဝဲတဖၣ်အပူၤ အကါဒိၣ်လၢတၢ်ကမၤအီၤဒဲးသိး ကပျဲကလုာ်ဒူၣ်, တၢ်ဘျၢတၢ်ဘါကရၢလၢအလီၤဆီလိာ်သးတဖၣ် ကကဲဘၣ်ခၢၣ်စး, ကပၣ်ဃုာ်သ့ဖဲအသ့ အါအါဂီၢ်ဂီၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ဒ်သိးတမၤဘၣ်တၢ်ဆၢတံာ်လၢပုၤအါဂၤဘၣ်သး (Populist) တဖၣ်အဂီၢ် တၢ်ကျဲၤဒုးအိၣ်ထီၣ်ခိမၤရှၢၣ်တဖၣ်လၢ အပၣ်ဃုာ်ပုၤကူၣ်သ့လၢအသနၢၣ်ဒၣ်ဝဲစ့ၢ်စ့ၢ် ဒီးသန့ၤအသးလၢအဝဲသ့ၣ် အတၢ်ထံၣ်ဆိကမိၣ်, တၢ်ဟံၣ်ဖျါတဖၣ် အဖီခိၣ် တၢ်ဆၢတံာ်ကျဲၤအံၤစ့ၢ်ကီၢ် မ့ၢ်ကျဲၤလၢအဘျူးအိၣ်န့ၣ်လီၤ.

ဒ်သိးကဒီးသဒါတၢ်မၤကမၢၣ်, တၢ်မၤဘၣ်ဒိ ဂံၢ်ခိၣ်ထံးခွဲးယာ်လၢသဲးအပူၤအဂီၢ် တၢ်စူးကါသ့ တၢ်ထၢန့ၣ်န့ၣ် သဲးတဖၣ်လၢ ကန့ၢ်ဘၣ်ခွဲးယာ်တဖၣ် လၢတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးခိၣ်သ့ၣ်အပူၤ လီၤတၢ်လီၤဆဲး, တၢ်ဆီလီၤ ဟံၣ်လီၤ သန့တၢ်န့ၣ်ကျဲၤတဖၣ် (Directive Principle) န့ၣ်လီၤ. ဒ်သိးကဟံးထီၣ်ဖိၣ်ထီၣ် တၢ်အိၣ်သးလၢ အသုးထီၣ်သုးလီၤအီၤတညီတဖၣ်အဂီၢ် တၢ်ဆီလီၤဟံၣ်လီၤသန့တဖၣ်, တၢ်န့ၣ်ကျဲၤတဖၣ်အခါ တၢ်ထၢန့ၣ်သ့စ့ၢ်ကီၢ် တၢ်ဆၢကတိၢ်ဟံၣ်ပနီၣ်လၢ ကဘၣ်ဆၢတံာ်တၢ်နီၢ်နီၢ်အဂီၢ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂ့ၢ်အကတၢ်ဒီးအကါဒိၣ်ကတၢ်မ့ၢ်ဝဲ တၢ်သးတၢ်ကျဲၤလၢ၊ ဘၣ်တၢ်ဟံၣ်ဖျါထီၣ်လၢထးတဖၣ်ဒီး
Incrementalism အက့ၢ်အဂီၢ်အဂၤတဖၣ်လၢအမ့ၢ် တၢ်သးနံၤသးသီတၢ်ဆၢတံၣ်တဖၣ်၊
တၢ်ထၢန့ၢ်တၢ်ဟံၣ်ပနီၣ်တဖၣ် လၢအခီပညီ တဆဲးဖျါလၢသဲးစးတကပၤ၊ တၢ်ထၢန့ၢ်တၢ်ဟံၣ်ပနီၣ်တဖၣ်
လၢအလီၢ်ခဲမဲၣ်ညါအခီပညီတဒ်သိးလိာ်သး ဒ်န့ၢ်တဖၣ် အဂီၢ် တၢ်လိာ်ဘၣ်တၢ်ဃူဖိးဂံၢ်ဘါ
ဒီးထံၣ်ဂီၢ်ဂီၢ်တၢ်ဟံၣ်သ့ၣ်ဟံၣ်သးဂ့ၤတဖၣ် (Good Faith) န့ၣ်လီၤ. ဖဲ ၁၉၄၇
တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲးစးခိၣ်သ့ၣ်အပူၤ တၢ်အုၣ်ကီၤဃာ် ကီၢ်စဲၣ်တဖၣ်အတၢ်နီၤဖးဟးထီၣ်လၢကီၢ်စၢဖျါခွဲးယာ်
ဖဲအနီၣ် ၁၀ ပုၤထီၣ်အခါဘၣ်ဆၣ် လၢတၢ်အိၣ်သးနီၢ်နီၢ်န့ၣ် တၢ်ဟံးဆူၣ်စိကမီၤခီဖျါစုကဝဲၤအဃိ
တၢ်တကဲထီၣ်သး လၢထံၣ်ဂီၢ်ဂီၢ်အတက့ၢ်နီၢ်နီၢ်န့ၣ် မ့ၢ်တၢ်မၤဟးဂီၤတၢ်အၢၣ်လီၤအီၤလီၤအဒိတမံၤန့ၣ်လီၤ.
ပုၤလၢအပၣ်ဃုာ်ခဲလၢာ် မ့ၢ်တအိၣ်ဒီးတၢ်သ့ၣ်ဆူၣ်သးဂဲၤ ဒီးတၢ်ဟံၣ်သးအဂ့ၤ
ဒ်သိးကဟံၣ်ကဲပိာ်ထွဲတၢ်သးတၢ်ကျဲၤအံၤတဖၣ် ဒီးကဒုးလိာ် ထီၣ်ဖးထီၣ်အီၤဆူၣ်ညါကွၢ်ကွၢ်အဂီၢ်န့ၣ်
တမ့ၢ်ဘျၢဆဲးကသ့တၢ်ဂ့ၢ်ကီၤ လၢကျဲၤနီၣ်တဘိဘၣ်. ဒ်သိးကတြီၤကွၢ် ကရူၢ်တဖၣ်
လၢတၢ်ကဲထံၣ်ဂီၢ်ဂီၢ်ခါၣ်စးအါတဖၣ်, ကရၢကရိလၢအဖီၣ်စုကဝဲၤတဖၣ် အတၢ်လုာ်ဘၢတတီတလီၤ, တၢ်မၤပျံၤ
မၤဖးအသုတအိၣ်လၢ တၢ်ဆၢတံၣ်တဖၣ်အဂီၢ် အလီၢ်အိၣ်လၢ ကဘၣ်ဒုးလိာ်ထီၣ်ဖးထီၣ် တၢ်ဘျီက့ၤ
တၢ်ဘၣ်တၢ်ဘၢသန့ၣ် (Security Sector Reform) လၢအိၣ်ဒီး ကမျၢၢ်ပဒိၣ်အတၢ်လုာ်ဘၢသးမ့ၢ်, ပၣ်ဃုာ်ဒီး
ကလုာ်ဒူၣ်, တၢ်ဘျီတၢ်ဘါကရူၢ်တဖၣ်အတၢ်ကဲခါၣ်စးအါအါဂီၢ်ဂီၢ်န့ၣ်လီၤ. ကရူၢ်ကရၢလၢအဂံၢ်စၢလၢ
ပုၤနီၣ်ဂံၢ်ဂ့ၤ, တၢ်ကဲထံၣ်ဂီၢ်ဂီၢ်ခါၣ်စးဂ့ၤတဖၣ် မ့ၢ်တန့ၢ်လၢဘၣ်လၢ ကကဲခါၣ်စး, ကဒုးပၣ်ဃုာ်
အဝဲသ့ၣ်အထံၣ်ဂီၢ် ကီၢ်ဂီၢ်တၢ်ပညိၣ်ကွၢ်စိတဖၣ်, အတၢ်ဟံၣ်လုာ်ဟံၣ်ပူၤတဖၣ် လၢတၢ်ဆၢတံၣ်တမၤကျဲၤလၢ
ဘၣ်တၢ်သးနံၤသးသီအီၤ တဖၣ်အပူၤဘၣ်န့ၣ် ဘၣ်သ့ၣ်သ့ၣ်ကဃာ်ကဒါက့ၤဆူ တၢ်ဖီၣ်စုကဝဲၤတကပၤန့ၣ်လီၤ.
ဒ်သိးကမၤစ့ၤလီၤ တၢ်ကဲထီၣ်ဒ်န့ၣ်ဖဲအသ့အဂီၢ် အကါဒိၣ်မးလၢ ပုၤပၣ်ဃုာ်လၢတၢ်မၤကျဲၤဒိဘိညါ
ကအုၣ်ကသ့ၣ်ထီၣ် တၢ်နာ်လိာ်သး ဒီးတၢ်ဟံၣ်သ့ၣ်ဟံၣ်သးအဂ့ၤတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.

တၢ်ဂ့ၢ်ကျၢၢ်တံၢ်

ဖဲထံကီၢ်တဖၣ်လၢ၊ အိၣ်ဒီးပှၤကရၢကရိၤလၢတဒ်သိးလိာ်သးတဖၣ်အိၣ်ဆိးလၢအပူၤ
ဖဲတၢ်တ့တၢ်သ့ၣ်ထီၣ် တၢ်ဘျၢသဲစးခိၣ်သ့ၣ် လၢကအိၣ်စိအိၣ်ကမိၤလၢ၊ ထံကီၢ်ဒိဘၣ်ညါအလိၤအခါ
တၢ်ဘၣ်ထၢန့ၣ်ကတိၤသကိး တၢ်ဂ့ၢ်လိာ်ဘျီလိာ်သးကဒဲကဒဲတဖၣ်၊ တၢ်ထံၣ်တဒ်သိးလိာ်သးတဖၣ်န့ၣ်လီၤ.
လၢတၢ်ကတိၤသကိးတၢ်ဒ်အံၤအပူၤ တဘျီတခိၣ်န့ၣ် ယံာ်ဝဲသ့တုၤ
တၢ်တ့တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲစးခိၣ်သ့ၣ်တၢ်မၤတဖၣ် လဲၤဆူညါတသ့ ဒီးမ့ၢ်ဟ့ၣ်ဆူၣ်
တၢ်ဆီၣ်သနံးအါကဲၣ်ဆိးန့ၣ် တၢ်သဘံၣ်ဘျီတဖၣ် ဒိၣ်ထီၣ်အါထီၣ်သ့န့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်အိၣ်သးဒ်အံၤတဖၣ်အပူၤ
တၢ်ဘျၢဆဲအီၤလၢ၊ ထံဂ့ၢ်ကီၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကတိၤသကိးစီၢ်နီၤခိၣ်တဖၣ် လၢတၢ်တဲကျဲၤတၢ်ညီတဖၣ်န့ၣ်
တုၤလီၤတီၤလီၤသ့ ဒိၣ်န့ၢ်ဒီး တၢ်ဘျၢဆဲအီၤလၢ၊ တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲစးခိၣ်သ့ၣ် အဖီလၢန့ၣ်လီၤ.
တၢ်ထံၣ်ဘၣ်တၢ်ဘျၢဆဲကျဲၣ်န့ၣ်တဖၣ် လၢထံကီၢ်တဖၣ်လၢ
အစူးကါတၢ်သးဘူးတၢ်ဆီတလဲကယီၤကယီၤသန့န့ၣ်လီၤ. တၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲစးခိၣ်သ့ၣ် တဖၣ်
လၢဘၣ်တၢ်သးဘူးတ့ထီၣ်အီၤလၢကျဲၣ်အံၤန့ၣ် မၤစ့ၤလီၤတၢ်သဘံၣ်ဘျီ၊ တၢ်ဖျၢဆါတဖၣ် လၢဘၣ်ထွဲဒီး
ဂံၢ်ခိၣ်ထံးသန့၊ နီၣ်ထီၣ်တဖၣ်လၢတၢ်သ့ၣ်ထီၣ်တၢ်ဘျၢသဲစးခိၣ်သ့ၣ်အပူၤ ဒီးဂုၢ်ကျဲးစးဒ်သိး ကဘျၢဆဲအီၤ
ခီဖျိထံဂ့ၢ်ကီၢ်ဂ့ၢ်တၢ်ကတိၤသကိး လၢခါဆူညါန့ၣ်လီၤ. လၢတၢ်ဘျၢဆဲအံၤအပူၤ
တၢ်ဒုးအိၣ်ထီၣ်သဲစးတၢ်မၤကျဲတဖၣ် ယံာ်ထၢ၊ ခါဆူညါပဒိၣ်တၢ်မၤကျဲကပူၤတဖၣ်ကဒဲကဒဲ
အတၢ်ဘၣ်တြုၣ်လိာ်သးတဖၣ် လၢတၢ်လၢတဘၣ်တၢ် ဟံၣ်နီၣ်ဃာ်ဆဲဆဲဖျါဖျါတဖၣ်အဖီခိၣ်စ့ၢ်ကိး
အိၣ်ထီၣ်ဝဲသ့န့ၣ်လီၤ (Lerner, 2010). တကးဒီးဘၣ် မ့ၢ်သးနံၤ သးသီကွံာ်
တၢ်လၢကဘၣ်အုၣ်ကီၤလီၤတံၢ်လီၤဆဲး ဘၣ်ဃးပှၤကပှၤကညီခွဲးယာ်၊ ထံကီၢ်ဖိခွဲးယာ်တဖၣ်အဖီခိၣ်
တၢ်ဂ့ၢ်လိာ်ဘျီလိာ်တဖၣ်ပၢၢ်ထီၣ် ဒီးမ့ၢ်သးကွံာ်အီၤဆူ ထံဂ့ၢ်ကီၢ်ဂ့ၢ်လိာ်ကဝီၤအပူၤန့ၣ် တချုးတုၤလၢတၢ်ဒီးန့ၢ်ဘၣ်
တၢ်တူၢ်လိာ်အၢၣ်လီၤတမံၤမံၤ လၢတၢ်ဂ့ၢ်တဖၣ်အဖီခိၣ်န့ၣ် တၢ်ကီၢ်ခဲအိၣ်ထီၣ်ကသ့လၢ ကတုၤချုးဘၣ် ဂံၢ်ခိၣ်ထံး
ပှၤကပှၤကညီခွဲးယာ်၊ ထံဖိကီၢ်ဖိခွဲးယာ်တဖၣ်အဂီၢ်စ့ၢ်ကိး ကဘၣ်ပလီၢ်သ့ၣ်ပလီၢ်သးန့ၣ်လီၤ.

လိာ်ကွာ်သတြး

Ashish Giri, R. (2010). The Politics of ‘Unplanning’ of Languages in Nepal. *Journal of NELTA*, 14(1), pp.32–44. doi:<https://doi.org/10.3126/nelta.v14i1.3089>.

Curran, J. (1980). *The Birth of the Irish Free State 1921-1923*. Tuscaloosa. The University of Alabama Press.

Farrell, B. *From First Dail through Irish Free State*. Dublin, Goldenbridge, Gill and Macmillian.

Hancock, W.K. (1937). *Survey of British Commonwealth Affairs: Volume 1: Problems of Nationality*. Oxford University Press.

Harkness, D. (1969). *The Restless Dominion: The Irish Free State and the British Commonwealth of Nations, 1921-31*. Dublin, Gill and Macmillian.

Hutchinson, J. (1987). *The Dynamics of Cultural Nationalism: The Gaelic Revival and the Creation of the Irish Nation State*. London. G.Allen & Unwin Limited.

Kissane, B. (2005). *The Politics of Irish Civil War*. Oxford University Press.

Kohn, L. (1932). *The Constitution of The Irish Free State*. G.Allen & Unwin Limited.

Legislative Assembly Debates (1947). *Third Session of the Sixth Legislative Assembly Official Report*. India: India Parliament, pp.16–82.

Landau, D.E. and Lerner, H. (2019). *Comparative Constitution Making*. Cheltenham, UK: Edward Elgar Publishing.

Lerner, H. (2010). Constitution-writing in Deeply Divided societies: the Incrementalist Approach. *Nations and Nationalism*, 16(1), pp.68–88. doi:<https://doi.org/10.1111/j.1469-8129.2010.00435.x>.

Lerner, H. (2011). *Making Constitutions in Deeply Divided Societies*. Cambridge University Press.

Office of the Registrar General, India (ORGI) (1968). *General Report, Part I-A, Vol-XI - Census 1961*. Superintendent of Census Operations, Karnataka, pp.560–1307.

Sakunthala Jayamaha (2022). *The Ethnic Conflict in Sri Lanka. The Root Causes of Ethnic Conflict in Sri Lanka and How to Resolve It*. GRIN Verlag.

Sazzad, R. (2020). Language movements in Sri Lanka and Pakistan: exploring global conflicts of language and cultural rights with other human rights. *The International Journal of Human Rights*, 25(5), pp.1–17. doi:<https://doi.org/10.1080/13642987.2020.1804369>.

Williams, P.R. (2007). *Post-Conflict Constitution Drafter's Handbook*. [online] DOI: https://peacemaker.un.org/sites/peacemaker.un.org/files/PostConflictConstitutionDrafterHandbook_PILPG2007.pdf [Accessed 5 Nov. 2021].

သဲစးတၢ်ကွၢ်သၢ်တြဲး

The Constitution of Belgium (1931)

The Constitution of India (1950)

The Constitution of Ireland (1937)

The State Constitution of the Republic of Indonesia (1945)

The Constitution of the Republic of Iraq (2005)

The Constitution of the Union of Burma (1945)

Anglo - Irish Treaty (1921)

Aung San -Attlee Agreement (1947)

Copyrights

The authors, along with the organization and donor that enabled this research, reserve the right to associate their names with this document in the future. You are free to share and distribute as long as you give appropriate reference to the source (and potentially authors in the future), but you may not use it for commercial purposes or make any changes to the work.

Constitutional
Federalism
Institute

INCREMENTALISM

မူ့စည်းပုံခြေခံဥပဒေရေးဆွဲရာတွင် စဉ်းစားနိုင်သောချဉ်းကပ်မှုတစ်ခု/
တဖြည်းဖြည်းချင်းပြောင်းလဲမှုဝါဒ
